

**ЛАТИНСЬКА МОВА
В ТАБЛИЦЯХ**

Методичний посібник

*Non tam praeclarum est scire Latine,
quam turpe nescire.
Не так почесно знати латинську мову,
як ганебно її не знати.*

ПЕРЕДМОВА

Висококваліфікований спеціаліст-аграрій сьогодення повинен бути наділений мистецтвом оволодіння високою мовною культурою, прагненням до вивчення іноземних мов, бажанням постійно оновлювати і збагачувати свої знання. Це сприятиме не лише розбудові української цивілізованої держави, а й культурному діалогу країн світу, об'єднаних у межах глобального громадянського суспільства.

Поява робочого зошита з латинської мови із ґрунтовним викладенням матеріалу викликана потребою у створенні нової навчальної літератури із врахуванням особливостей підготовки майбутніх фахівців водних біоресурсів та аквакультури.

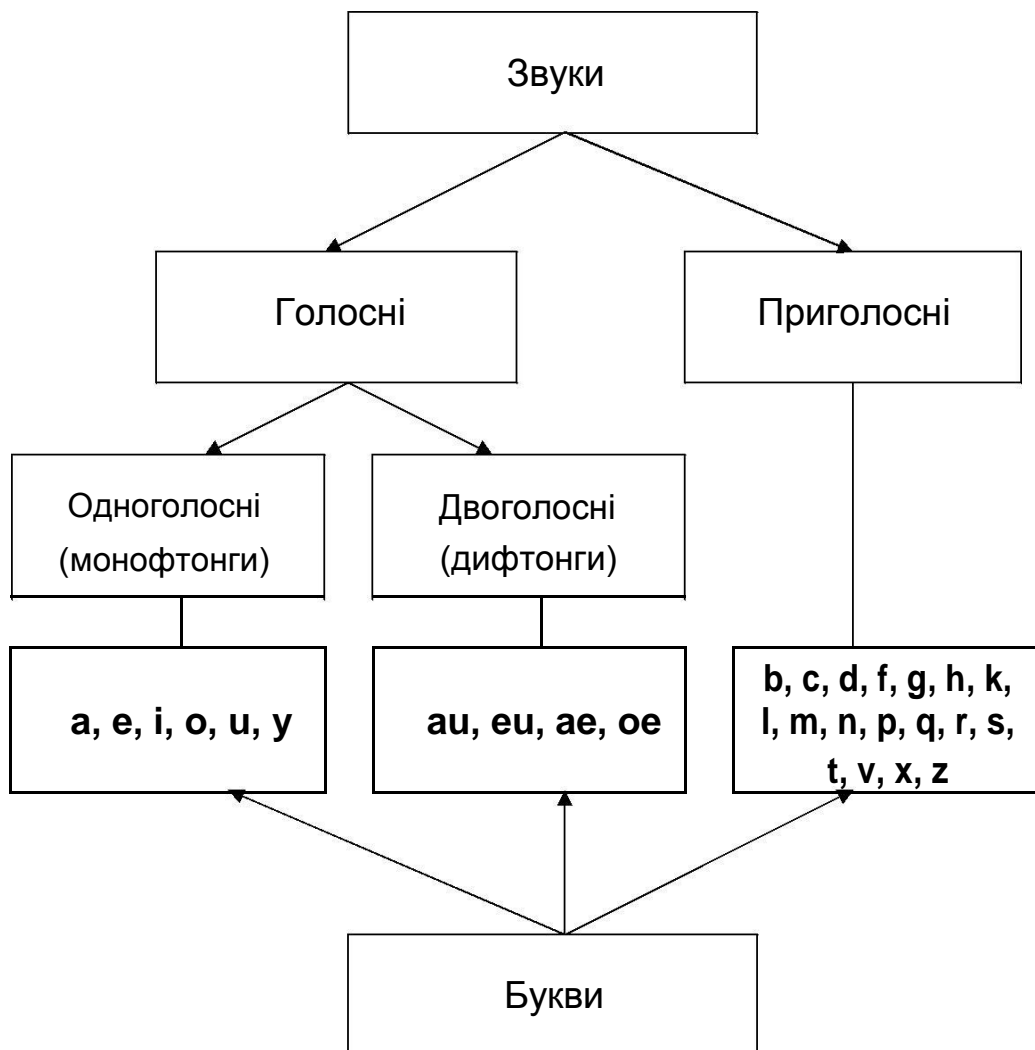
У навчальному виданні матеріал згруповано за основними темами курсу. Основна увага приділяється сучасному термінотворенню, вживаному у порівняльній морфології та біології. Засвоєння матеріалу робочого зошита сприятиме свідомому оволодінню сучасною термінологією аквакультури, формуванню потенційного термінологічного словника спеціаліста водних біоресурсів, допомагатиме уникати лексичних труднощів у процесі ознайомлення з літературою біологічного спрямування.

Це перший українськомовний робочий зошит, дидактично і методично систематизований, націлений на комплексний підхід у процесі засвоєння матеріалу з дисципліни «Латинська мова».

ЕЛЕМЕНТАРНИЙ КУРС ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ
В СХЕМАХ І ТАБЛИЦЯХ

ФОНЕТИКА

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗВУКІВ

ВИМОВА ГОЛОСНИХ

Буква	Вимова	Приклади
a	[a]	áanimal [áнималь] – тварина ánas [áнас] – качка
e	[e]	et [ет] – і ego [éго] – я
i	[i] у більшості випадків [й] 1) перед голосними на початку слова або складу; 2) між голосними ¹	iris [íріс] – райдужка ieiúnum [йейу́нум] – порожня кишка maíor [ма́йор] – більший
o	[o]	os [ос] – кістка órganon [óрганон] – орган
u	[y]	únus [у́нус] – один úlna [у́льна] – ліктьова кістка
y	[i]	systema [сісте́ма] – система symptomá [сімпто́ма] – симптом, ознака

ВИМОВА ДИФТОНГІВ

Дифтонг	Вимова	Приклади
au	[aў] ²	áuris [áўріс] – вухо traúma [траўма] – травма
eu	[eў]	eucalýptus [еўкалі́птус] – евкаліпт pneumonía [пнеўмонія] – пневмонія
ae ³	[e]	aegrótus [eґро́тус] – хворий aetas [éтас] – вік
oe	[e]	foetus [фе́тус] – плід oedema [еде́ма] – набряк

¹ У цих позиціях у сучасній медичній термінології замість букви *i* може вживатися буква *j* „йота”: *juba*, *jejunum*, *major*.

² Звук [ў] є нескладовим і наближається до укр. [в].

³ Якщо буквосполучення *ae*, *oe* не утворюють дифтонгів, то над буквою *e* ставлять дві крапки або горизонтальну риску, і тоді кожний голосний вимовляється окремо: **aë** – [ae]: *áër* / *áër* [áер] – повітря; **oë** – [oe]: *áloë* / *áloë* [áльое] – алое.

ВИМОВА ПРИГОЛОСНИХ

Буква	Вимова	Приклади
b	[б]	bos [бос] – бик bílis [біліс] – жовч
c	[к] 1) перед а, о, у ; 2) перед приголосними та в кінці слова [ц] 1) перед е, і, у ; 2) перед дифтонгами ae, oe	cáput [ка́пут] – голова cósta [ко́ста] – ребро cum [кум] – з cránium [кра́ніум] – череп lac [ляк] – молоко cérebrum [це́ребрум] – мозок cítō [ціто] – швидко cýstis [цістіс] – міхур caecum [це́кум] – сліпа кишка coelíacus [целіакус] – черевний
d	[д]	dórsūm [до́рсум] – спина dens [денс] – зуб
f	[ф]	fémur [фэ́мур] – стегно fólium [фо́ліум] – листок
g	укр. [г'] проривне або рос. [г]	gáster [га́стер] – шлунок génu [ге́ну] – коліно
h	з придихом як нім. [h] або укр. [г] гортанне	hérba [ге́рба] – трава hépar [ге́пар] – печінка
k	[к]	kálium [ка́ліум] – калій kyphósis [кіфо́з] – кіфоз
l ⁴	[л']	labium [лябіум] – губа álbis [а́льбус] – білий
m	[м]	mánuš [ма́нус] – кисть, рука médicus [ме́дікус] – лікар
n	[н]	nérvus [не́рвус] – нерв nódus [но́дус] – вузол
p	[п]	pes [пес] – нога, стопа pásta [па́ста] – паста
q	[к]	quércus [кве́ркус] – дуб áqua [а́ква] – вода

⁴ Буква вимовляється І напівм'яко як у сучасних європейських мовах.

Букв а	Вимова	Приклади
r	[p]	rábies [рабіес] – сказ ruptúra [рупту́ра] – розрив
s ⁵	[с] у більшості випадків [з] 1) між голосними; 2) між голосними і m, n	sánus [сáнус] – здоровий scápula [ска́пуля] – лопатка siníster [сіні́стер] – лівий násus [на́зус] – ніс spásmus [спáзмус] – спазм tonsílla [тонзі́лля] – мигдалик
t	[т]	téndo [те́ндо] – сухожилок túnica [ту́ніка] – оболонка
v	[в]	véna [véна] – вена vas [вас] – судина
x	[кс] у більшості випадків [кз] зрідка між голосними	rádix [раді́кс] – корінь xerofórmium [ксерофо́рміум] – ксероформ exémpLAR [екзéмпляр] – зразок exámen [екза́мен] – іспит exáctus [екза́ктус] – точний
z	[з] у словах грецького походження [ц] у словах негрецького походження	zóna [зо́на] – пояс, зона zoológia [зоольо́гія] – зоологія zíncum [ці́нкум] – цинк influénza [інфлюе́нца] – інфлюенца, застуда, грип

⁵ Подвоєння **ss** завжди вимовляється як [сс]: depréssor [депрéссор] – м'яз-опускач, mássa [ма́сса] – маса, tússis [ту́ссіс] – кашель.

ВИМОВА БУКВОСПОЛУЧЕНЬ

Букво-сполучення	Вимова	Приклади
ch	[x]	chóle [хóле] – жовч chirúrgus [хірúргус] – хірург chórda [хорда] – хорда, струна
ph	[ф]	phármakon [фáрмакон] – ліки phárynх [фáрінкс] – глотка cámphora [кámфора] – камфора
rh	[р]	rhéum [рэум] – ревінь rhizóma [різóма] – кореневище rháphe [ра́фе] – шов
th	[т]	thorax [тóракс] – грудна клітка therapía [терапіа] – терапія thiamínium [тіамі́нум] – тіамін
sch	[сх]	schísma [схізма] – щілина schéma [схéма] – схема íschium [і́схіум] – сіднична кістка
qu	[кв]	áqua [áква] – вода quínque [кві́нкве] – п'ять quércus [квéркус] – дуб
ngu + голосний	[нгв]	língua [лі́нгва] – язик unguéntum [унг'вэ́нтум] – мазь únguis [у́нгвіс] – ніготь
su + голосний	[св], якщо утворює один склад [су], якщо не утворює один склад	suáduс [сва́дус] – переконливий consuetúdo [консве́тудо] – звичка suíllus [суі́ллюс] – свинячий súis [су́іс] – свині
ti + голосний⁶	[ці] у більшості випадків [ті] після s, t, x	solútio [солю́ціо] – розчин operátio [опера́ціо] – операція vítium [ві́ціум] – вада, порок béstia [бе́стія] – тварина óstium [о́стіум] – отвір míxtio [мі́кстіо] – змішування

⁶ ti з наступним голосним вимовляється як [ті] у наголошеній позиції: totíus [тотіус] – всього, цілого, а також у похідних словах, якщо у стрижневому слові цього сполучення не було: láti-or [лятіор] – ширший (від latus – широкий); dént-ium [дэ́нтіум] – зубів (від dens – зуб).

СКЛАДОПОДІЛ

Умови складоподілу	Приклади
між двома голосними	li-en – селезінка zo-on – тварина (грец.) di-es – день stri-a – смужка me-us – мій
між голосним і дифтонгом	vi-ae – дороги di-ae-ta – дієта pe-ro-nae-us – малогомілковий al-thae-a – алтей
між голосним (або дифтонгом) і приголосним	a-la – крило ve-na – вена ae-ger – хворий pleu-ra – плевра cae-cus – сліпий
між голосним (або дифтонгом) і сполучення qu	a-qua – вода li-quot – рідина e-quus – кінь ae-qua-lis – рівний
між голосним і групою “muta cum liquida” – сполученням німого звука b, p, d, t, c, g з плавним r, l	se-re-brum – мозок ca-pra – коза ae-gra – хвора qua-dra-tus – квадратний a-tri-um – передсердя
між двома приголосними (крім сполучень з групою “muta cum liquida”)	pul-mo – легеня ner-vus – нерв cos-ta – ребро ten-do – сухожилок dor-sum – спина
між трьома приголосними перед останнім приголосним (крім сполучень з групою “muta cum liquida” та буквосполучень грецького походження)	func-ti-o – функція tinc-tu-ra – настояка em-plas-trum – пластир mem-bra-na – мембрана men-tha – м'ята
між префіксом і коренем слова	sub-stantia – речовина con-strictor – м'яз-стискач ab-ductor – відвідний м'яз ab-usus – зловживання

ДОВГІ ТА КОРОТКІ СКЛАДИ

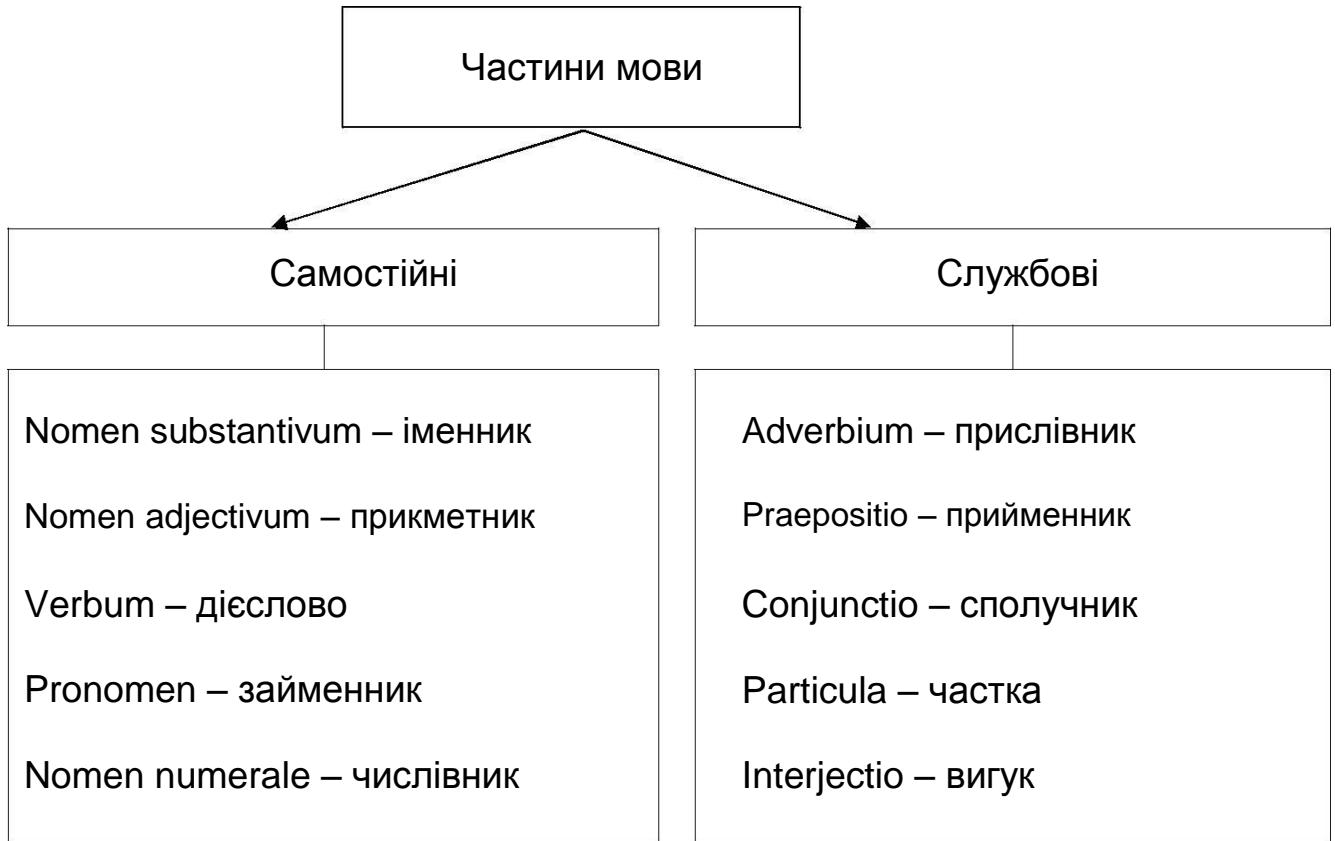
Склад	Умови	Приклади
довгий	1) якщо містить дифтонг	gangraena – гангрена peritoneum – очеревина amoeba – амеба lagoena – пляшка
	2) якщо після голосного стоять подвійні приголосні x або z	reflexus – рефлекс complexus – комплекс oryza – рис glycyrrhiza – солодка
	3) якщо після голосного стоять два і більше приголосних, крім групи “muta cum liquida”	ligamentum – зв’язка processus – відросток maxilla – верхня щелепа emplastrum – пластр
	4) якщо містить довгий за природою голосний	cartilago – хрящ infusum – настій abdomen – живіт vesica – міхур
короткий	1) якщо голосний стоїть перед іншим голосним або h	sola – підошва oleum – олія folium – листок contraho – стягую
	2) якщо голосний стоїть перед групою “muta cum liquida” – сполученням німого звука b, p, d, t, c, g з плавним r, l	vertebra – хребець cerebrum – мозок ephedra – хвойник centimeterum – сантиметр multiplex – різноманітний
	3) якщо голосний стоїть перед ch, ph, rh, th	stomachus – шлунок choledochus – жовчний enterolithus – ентероліт, кишковий камінь
	4) якщо містить короткий за природою голосний	occiput – потилиця digitus – палець cholera – холера organon – орган

ДОВГІ ТА КОРОТКІ СУФІКСИ

Суфікси		Приклади
довгі	<p>-ā-</p> <p>-ār-</p> <p>-āt-</p> <p>-ūr-</p> <p>-ūt-</p> <p>-īn-</p> <p>-īv-</p> <p>-ōs-</p>	<p>dorsālis – спинний</p> <p>craniālis – черепний</p> <p>articulāris – суглобовий</p> <p>claviculāris – ключичиний</p> <p>dentātus – зубчастий</p> <p>arcuātus – дуговий</p> <p>mixtūra – мікстура</p> <p>sutūra – шов</p> <p>cornūtus – рогатий</p> <p>solūtus – розчинений</p> <p>canīnus – собачий</p> <p>pelvīnus – тазовий</p> <p>incisīvus – різцевий</p> <p>sedatīvus – заспокійливий</p> <p>mucōsus – слизовий</p> <p>spinōsus – остистий</p>
короткі	<p>-ōl-</p> <p>-ūl-</p> <p>-cūl-</p> <p>-īl-</p> <p>-bīl-</p> <p>-īc-</p> <p>-īd-</p>	<p>foveōla – ямочка</p> <p>arteriōla – артеріола</p> <p>nodūlus – вузлик</p> <p>globūlus – кулька</p> <p>ventricūlus – шлуночок</p> <p>tubercūlum – горбок</p> <p>sterīlis – стерильний</p> <p>utīlis – корисний</p> <p>sanabīlis – виліковний</p> <p>stabīlis – постійний</p> <p>hepatīcus – печінковий</p> <p>optīcus – зоровий</p> <p>virīdis – зелений</p> <p>liquīdus – рідкий</p>

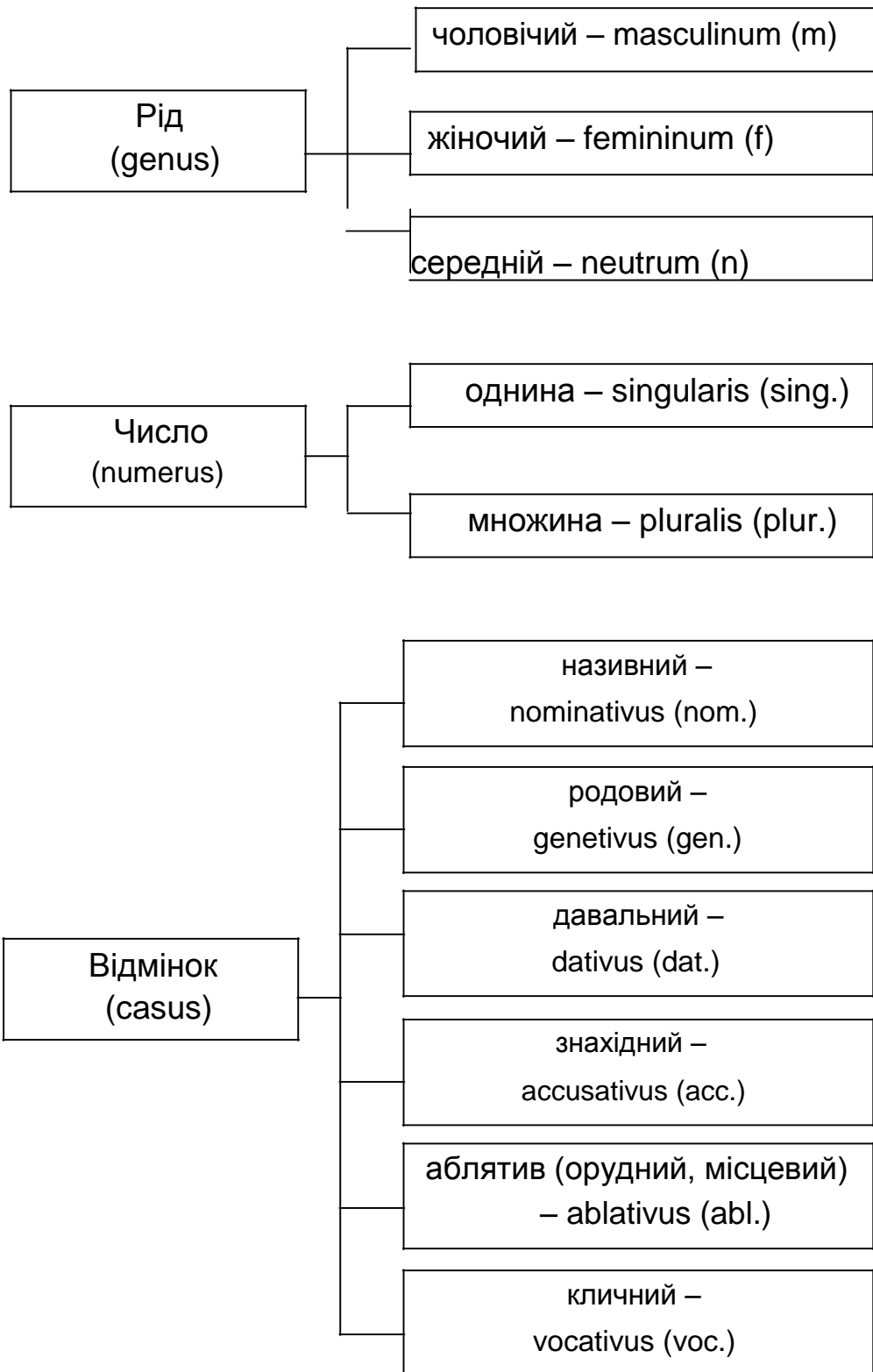
МОРФОЛОГІЯ

КЛАСИФІКАЦІЯ ЧАСТИН МОВИ

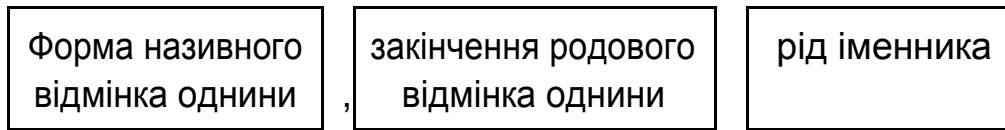
ІМЕННИК

ГРАМАТИЧНІ КАТЕГОРІЇ ІМЕННИКІВ

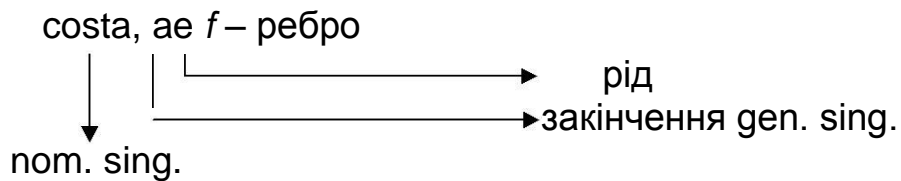

СЛОВНИКОВА ФОРМА ІМЕННИКІВ

У словниках латинські іменники подаються таким чином:

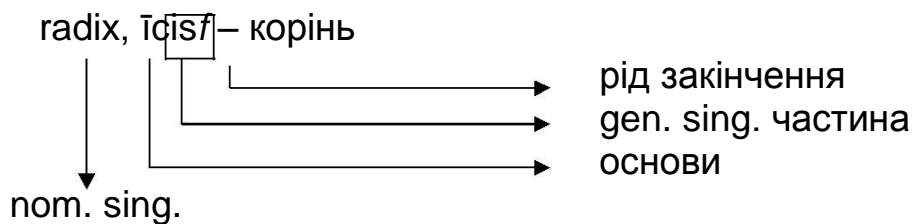

Наприклад:

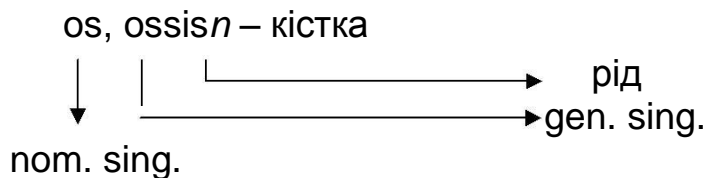
Якщо в основі іменника відбуваються зміни, то закінчення gen. sing. подається з частиною основи.

Наприклад:

Якщо слово односкладове, то форма gen. sing. наводиться повністю.

Наприклад:

ВІДМІНИ ІМЕННИКІВ (DECLINATIONES)

Латинські іменники поділяються на п'ять відмін залежно від закінчення в родовому відмінку однини (Gen. Sing.).

Відміна	Рід	Закінчення Gen. Sing.	Приклади	
			Словникова форма	Gen. Sing.
I	<i>f</i>	-ae	<i>vena, ae f</i> – <i>вена</i>	<i>ven-ae</i> – <i>вени</i>
II	<i>m, n</i>	-i	<i>nervus, i m</i> – <i>нерв</i> <i>cerebrum, i n</i> – <i>мозок</i>	<i>nerv-i</i> – <i>нерва</i> <i>cerebr-i</i> – <i>мозку</i>
III	<i>m, f, n</i>	-is	<i>cortex, ĩcis m</i> – <i>кора</i> <i>auris, is f</i> – <i>вухо</i>	<i>cortĩc-is</i> – <i>кори</i> <i>aur-is</i> – <i>вуха</i>
IV	<i>m, n</i>	-us	<i>os, ossis n</i> – <i>кістка</i> <i>arcus, us m</i> – <i>дуга</i>	<i>oss-is</i> – <i>кістки</i> <i>arc-us</i> – <i>дуги</i>
V	<i>f</i>	-ei	<i>cornu, us n</i> – <i>ріг</i> <i>species, ei f</i> – <i>збір</i>	<i>corn-us</i> – <i>рогу</i> <i>speci-ei</i> – <i>збору</i>

ЗВЕДЕНА ТАБЛИЦЯ ВІДМІНКОВИХ ЗАКІНЧЕНЬ ЛАТИНСЬКИХ ІМЕННИКІВ

Declinatio		I	II		III		IV		V
Genus		<i>f</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>f</i>
Numerus	Casus								
Sing.	Nom.	-a	-us	-um	різні		-us	-u	-es
	Gen.	-ae	-er	-on					
	Dat.	-ae		-i	-is			-us	-ei
	Acc.	-am		-o	-i		-ui	-u	-ei
	Abl.	-a		-um	-em	Nom.	-um	-u	-em
		-a	-o	-e (-i)		-u		-e	
Plur.	Nom.	-ae	-i	-a	-es	-a (-ia)	-us	-ua	-es
	Gen.	-ārum	-ōrum		-um (-ium)		-uum		-erum
	Dat.	-is	-is		-ĭbus		-ĭbus		-ebus
	Acc.	-as	-os	-a	-es	-a (-ia)	-us	-ua	-es
	Abl.	-is	-is		-ĭbus		-ĭbus		-ebus

I ВІДМІНА

Відмінкові закінчення іменників I відміни

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	-a	-ae
Gen.	-ae	-ārum
Dat.	-ae	-is
Acc.	-am	-as
Abl.	-a	-is

Зразок відмінювання іменника I відміни

vena, ae *f* – вена

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	ven-a – <i>вена</i>	ven-ae – <i>вени</i>
Gen.	ven-ae – <i>вени</i>	ven-ārum – <i>вен</i>
Dat.	ven-ae – <i>вени</i>	ven-is – <i>венам</i>
Acc.	ven-am – <i>вену</i>	ven-as – <i>вени</i>
Abl.	ven-a – <i>веною, вени</i>	ven-is – <i>венами, венах</i>

II ВІДМІНА

Відмінкові закінчення іменників II відміни

Casus	Sing.		Plur.	
	<i>m (f)</i>	<i>n</i>	<i>m (f)</i>	<i>n</i>
Nom.	-us, -er	-um, -on	-i	-a
Gen.		-i		-ōrum
Dat.		-o		-is
Acc.		-um (-on)	-os	-a
Abl.		-o		-is

Зразки відмінювання іменників II відміни

nervus, i m – нерв

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	nerv-us – <i>нерв</i>	nerv-i – <i>нерви</i>
Gen.	nerv-i – <i>нерва</i>	nerv-ōrum – <i>нервів</i>
Dat.	nerv-o – <i>нерву, нервові</i>	nerv-is – <i>нервам</i>
Acc.	nerv-um – <i>нерв</i>	nerv-os – <i>нерви</i>
Abl.	nerv-o – <i>нервом, нерві</i>	nerv-is – <i>нервами, нервах</i>

aeger, gri m – хворий

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	aeger – <i>хворий</i>	aegr-i – <i>хворі</i>
Gen.	aegr-i – <i>хворого</i>	aegr-ōrum – <i>хворих</i>
Dat.	aegr-o – <i>хворому</i>	aegr-is – <i>хворим</i>
Acc.	aegr-um – <i>хворого</i>	aegr-os – <i>хворих</i>
Abl.	aegr-o – <i>хворим, хворому</i>	aegr-is – <i>хворими, хворих</i>

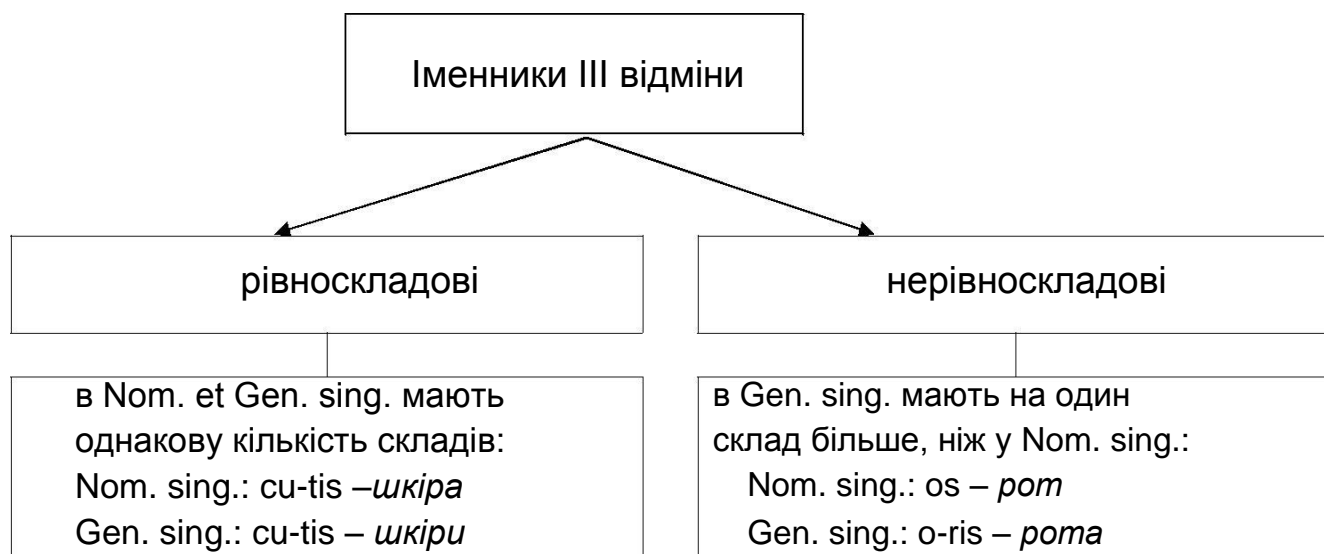
infusum, i n – настій

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	infus-um – <i>настій</i>	infus-a – <i>настої</i>
Gen.	infus-i – <i>настою</i>	infus-ōrum – <i>настоїв</i>
Dat.	infus-o – <i>настою</i>	infus-is – <i>настоям</i>
Acc.	infus-um – <i>настій</i>	infus-a – <i>настої</i>
Abl.	infus-o – <i>настоєм, настої, настою</i>	infus-is – <i>настоями, настоях</i>

skeleton, i n – скелет

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	skelet-on – <i>скелет</i>	skelet-a – <i>скелети</i>
Gen.	skelet-i – <i>скелета</i>	skelet-ōrum – <i>скелетів</i>
Dat.	skelet-o – <i>скелету</i>	skelet-is – <i>скелетам</i>
Acc.	skelet-on – <i>скелет</i>	skelet-a – <i>скелети</i>
Abl.	skelet-o – <i>скелетом, скелеті, скелету</i>	skelet-is – <i>скелетами, скелетах</i>

III ВІДМІНА

Типи відмінювання іменників III відміни

Тип	Іменники	Приклади
приголосний ⁷	нерівноскладові всіх родів з основою на один приголосний	flos, floris <i>m</i> – квітка (основа fl <u>or</u> -) radix, r̄cis <i>f</i> – корінь (основа rad <u>ī</u> с-) caput, ītis <i>n</i> – голова (основа cap <u>it</u> -)
голосний	середнього роду, які в Nom. sing. закінчуються на -al, -ar, -e	anīmal, ālis <i>n</i> – тварина calcar, āris <i>n</i> – шпора, острога rete, retis <i>n</i> – сітка
мішаний	а) нерівноскладові всіх родів із основою на два приголосних: б) рівноскладові всіх родів, які в Nom. sing. закінчуються на -is, -es	dens, dentis <i>m</i> – зуб (основа dent-) os, ossis <i>n</i> – кістка (основа oss-) cutis, is <i>f</i> – шкіра tabes, is <i>n</i> – сухотка

⁷ Як виняток за приголосним типом відмінюються іменники: pater, patris *m* – батько; mater, matris *f* – мати; frater, fratris *m* – брат; senex, senis *m* – старий; iuvenis, iuvenis *m* – юнак; canis, canis *m, f* – собака.

Відмінкові закінчення іменників III відміни

Casus	Sing.		Plur.	
	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m (f)</i>	<i>n</i>
Nom.	різні		-es	-a (-ia)
Gen.	-is		-um (-ium)	
Dat.	-i		-ibus	
Acc.	-em	= Nom.	-es	-a(-ia)
Abl.	-e(-i) ⁸		-ibus	

Зразки відмінювання іменників приголосного типу

flos, floris *m* – квітка

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	flos – квітка	flor-es – квітки
Gen.	flor-is – квітки	flor-um – квіток
Dat.	flor-i – квітці	flor-ibus – квіткам
Acc.	flor-em – квітку	flor-es – квітки
Abl.	flor-e – квіткою, квітці	flor-ibus – квітками, квітках

radix, radicis *f* – корінь

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	radix – корінь	radic-es – корені
Gen.	radic-is – кореня	radic-um – коренів
Dat.	radic-i – кореню	radic-ibus – кореням
Acc.	radic-em – корінь	radic-es – корені
Abl.	radic-e – коренем, корені	radic-ibus – коренями, коренях

caput, capit *n* – голова

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	caput – голова	capit-a – голови
Gen.	capit-is – голови	capit-um – голів
Dat.	capit-i – голові	capit-ibus – головам
Acc.	caput – голову	capit-a – голови
Abl.	capit-e – головою, голові	capit-ibus – головами, головах

⁸У дужках наводяться закінчення голосного та мішаного типів відмінювання.

Зразки відмінювання іменників голосного типу

anīmal, ālisn – тварина

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	anīmal – <i>тварина</i>	animal-ia – <i>тварини</i>
Gen.	animāl-is – <i>тварини</i>	animal-ium – <i>тварин</i>
Dat.	animāl-i – <i>тварині</i>	animal-ībus – <i>тваринам</i>
Acc.	anīmal – <i>тварину</i>	animal-ia – <i>тварини</i>
Abl.	animāl-i – <i>твариною, тварині</i>	animal-ībus – <i>тварин, тваринах</i>

exemplar, āris n – зразок

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	exemplar – <i>зразок</i>	exemplar-ia – <i>зразки</i>
Gen.	exemplār-is – <i>зразка</i>	exemplar-ium – <i>зразків</i>
Dat.	exemplār-i – <i>зразку</i>	exemplar-ībus – <i>зразкам</i>
Acc.	exemplar – <i>зразок</i>	exemplar-ia – <i>зразки</i>
Abl.	exemplār-i – <i>зразком, зразку</i>	exemplar-ībus – <i>зразками, зразках</i>

calcar, ārisn – острога, шпора

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	calcar – <i>острога</i>	calcar-ia – <i>остроги</i>
Gen.	calcār-is – <i>остроги</i>	calcar-ium – <i>острог</i>
Dat.	calcār-i – <i>острозі</i>	calcar-ībus – <i>острогам</i>
Acc.	calcar – <i>острогу</i>	calcar-ia – <i>остроги</i>
Abl.	calcār-i – <i>острогою, острозі</i>	calcar-ībus – <i>острогами, острогах</i>

rete, is n – сітка

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	rete – <i>сітка</i>	ret-ia – <i>сітки</i>
Gen.	ret-is – <i>сітки</i>	ret-ium – <i>сіток</i>
Dat.	ret-i – <i>сітці</i>	ret-ībus – <i>сіткам</i>
Acc.	rete – <i>сітку</i>	ret-ia – <i>сітки</i>
Abl.	ret-i – <i>сіткою, сітці</i>	ret-ībus – <i>сітками, сітках</i>

Зразки відмінювання іменників мішаного типу

dens, dentis *m* – зуб

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	dens – <i>зуб</i>	dentes – <i>зуби</i>
Gen.	dentis – <i>зуба</i>	dentium – <i>зубів</i>
Dat.	denti – <i>зубу, зубові</i>	dentibus – <i>зубам</i>
Acc.	dentem – <i>зуб</i>	dentes – <i>зуби</i>
Abl.	dente – <i>зубом, зубі, зубу, зубові</i>	dentibus – <i>зубами, зубах</i>

pars, partis *f* – частина

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	pars – <i>частина</i>	partes – <i>частини</i>
Gen.	partis – <i>частини</i>	partium – <i>частин</i>
Dat.	parti – <i>частині</i>	partibus – <i>частинам</i>
Acc.	partem – <i>частину</i>	partes – <i>частини</i>
Abl.	parte – <i>частиною, частині</i>	partibus – <i>частинами, частинах</i>

cutis, is *f* – шкіра

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	cutis – <i>шкіра</i>	cutes – <i>шкіри</i>
Gen.	cutis – <i>шкіри</i>	cutium – <i>шкір</i>
Dat.	cuti – <i>шкірі</i>	cutibus – <i>шкірам</i>
Acc.	cutem – <i>шкіру</i>	cutes – <i>шкіри</i>
Abl.	cute – <i>шкірою, шкірі</i>	cutibus – <i>шкірами, шкірах</i>

os, ossis *n* – кістка

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	os – <i>кістка</i>	oss-a – <i>кістки</i>
Gen.	oss-is – <i>кістки</i>	oss-ium – <i>кісток</i>
Dat.	oss-i – <i>кістці</i>	oss-ibus – <i>кісткам</i>
Acc.	os – <i>кістку</i>	oss-a – <i>кістки</i>
Abl.	oss-e – <i>кісткою, кістці</i>	oss-ibus – <i>кістками, кістках</i>

ОСОБЛИВОСТІ ВІДМІНЮВАННЯ ДЕЯКИХ ІМЕННИКІВ III ВІДМІНИ

Відмінювання рівноскладових іменників
грецького походження, що закінчуються на *-sis*⁹

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	<i>bas-is – основа</i>	<i>bas-es – основи</i>
Gen.	<i>bas-is – основи</i>	<i>bas-ium – основ</i>
Dat.	<i>bas-i – основі</i>	<i>bas-ibus – основам</i>
Acc.	<i>bas-im – основу</i>	<i>bas-es – основи</i>
Abl.	<i>bas-i – основою, основі</i>	<i>bas-ibus – основами, основах</i>

Відмінювання іменника *vis, n* – сила

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	<i>vis – сила</i>	<i>vir-es – сили</i>
Gen.	–	<i>vir-ium – сил</i>
Dat.	–	<i>vir-ibus – силам</i>
Acc.	<i>vim – силу</i>	<i>vir-es – сили</i>
Abl.	<i>vi – силою, силі</i>	<i>vir-ibus – силами, силах</i>

Відмінювання іменників грецького походження,
що закінчуються на *-ma*

systema, ātis n – система

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	<i>systema – система</i>	<i>systemāt-es – системи</i>
Gen.	<i>systemāt-is – системи</i>	<i>systemāt-um – систем</i>
Dat.	<i>systemāt-i – системі</i>	<i>systemāt-is – системам</i>
Acc.	<i>systema – систему</i>	<i>systemāt-es – системи</i>
Abl.	<i>systemāt-e – системою, системі</i>	<i>systemāt-is – системами, системах</i>

⁹ За цим зразком відмінюються і деякі латинські іменники, а саме: *pelvis, is f* – таз; *tussis, is f* – кашель; *febris, is f* – лихоманка; *sitis, is f* – спрага. Іменник *vis, n* – сила відмінюється аналогічним чином, але не має форм *gen. et dat. sing.*

Відмінювання іменника *vas, vasis n* – судина ¹⁰

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	<i>vas –судина</i>	<i>vas-a –судини</i>
Gen.	<i>vas-is –судини</i>	<i>vas-orum –судин</i>
Dat.	<i>vas-i –судині</i>	<i>vas-is –судинам</i>
Acc.	<i>vas-em –судину</i>	<i>vas-a –судини</i>
Abl.	<i>vase –судиною, судині</i>	<i>vas-is –судинами, судинах</i>

Відмінювання іменника *bos, bovis m, f* – бик, корова, рогата худоба

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	<i>bos –бик</i>	<i>boves –бики</i>
Gen.	<i>bovis –бика</i>	<i>bovm –биків</i>
Dat.	<i>bovi –бику, бикові</i>	<i>bubus –бикам</i>
Acc.	<i>bovem –бика</i>	<i>boves –биків</i>
Abl.	<i>bove –биком, бику, бикові</i>	<i>bubus –биками, биках</i>

РІД ІМЕННИКІВ III ВІДМІНИ

Рід	masculinum	femininum	neutrum
Закінчення nom. sing.	-o	-as	-e
	-or	-is	-en
	-os	-s	-al
	-er	-x	-ar
	-ex	-do	-ma
	-es (нерівноскладові)	-es (рівноскладові)	-ur
		-go, -io	-us

¹⁰ Іменник *vas, vasis n* – судина в однині відмінюється за III відміною, а в множині – за II відміною.

IV ВІДМІНА

Відмінкові закінчення іменників IV відміни

Causus	Sing.		Plur.	
	<i>m (f)</i>	<i>n</i>	<i>m (f)</i>	<i>n</i>
Nom.	-us	-u	-us	-ua
Gen.		-us		-uum
Dat.	-ui	-u		-ibus
Acc.	-um	-u	-us	-ua
Abl.		-u		-ibus

Зразки відмінювання іменників IV відміни

fructus, us *m* – плід

Causus	Sing.	Plur.
Nom.	fruct-us – <i>плід</i>	fruct-us – <i>плоди</i>
Gen.	fruct-us – <i>плода</i>	fruct-uum – <i>плодів</i>
Dat.	fruct-ui – <i>плоду</i>	fruct-ibus – <i>плодам</i>
Acc.	fruct-um – <i>плід</i>	fruct-us – <i>плоди</i>
Abl.	fruct-u – <i>плодом, плоді</i>	fruct-ibus – <i>плодами, плодах</i>

cornu, us *n* – ріг

Causus	Sing.	Plur.
Nom.	corn-u – <i>ріг</i>	corn-ua – <i>роги</i>
Gen.	corn-us – <i>рогу</i>	corn-uum – <i>рогів</i>
Dat.	corn-u – <i>рогу</i>	corn-ibus – <i>рогам</i>
Acc.	corn-u – <i>ріг</i>	corn-ua – <i>роги</i>
Abl.	corn-u – <i>рогом, розі</i>	corn-ibus – <i>рогами, рогах</i>

manus, us *f* – кисть, рука

Causus	Sing.	Plur.
Nom.	man-us – <i>кисть</i>	man-us – <i>кисті</i>
Gen.	man-us – <i>кисті</i>	man-uum – <i>кистей</i>
Dat.	man-ui – <i>кисті</i>	man-ibus – <i>кистям</i>
Acc.	man-um – <i>кисть</i>	man-us – <i>кисті</i>
Abl.	man-u – <i>кистю, кисті</i>	man-ibus – <i>кистями, кистях</i>

V ВІДМІНА

Відмінкові закінчення іменників V відміни

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	-es	-es
Gen.	-ei ¹¹	-erum
Dat.	-ei	-ebus
Acc.	-em	-es
Abl.	-e	-ebus

Зразки відмінювання іменників V відміни

facies, eī f – обличчя, поверхня

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	faci-es – обличчя	faci-es – обличчя
Gen.	faci-eī – обличчя	faci-ērum – обличч
Dat.	faci-eī – обличчю	faci-ēbus – обличчям
Acc.	faci-em – обличчя	faci-es – обличчя
Abl.	faci-e – обличчям, обличчі	faci-ēbus – обличчями, обличчях

dies, diei m, f¹² – день

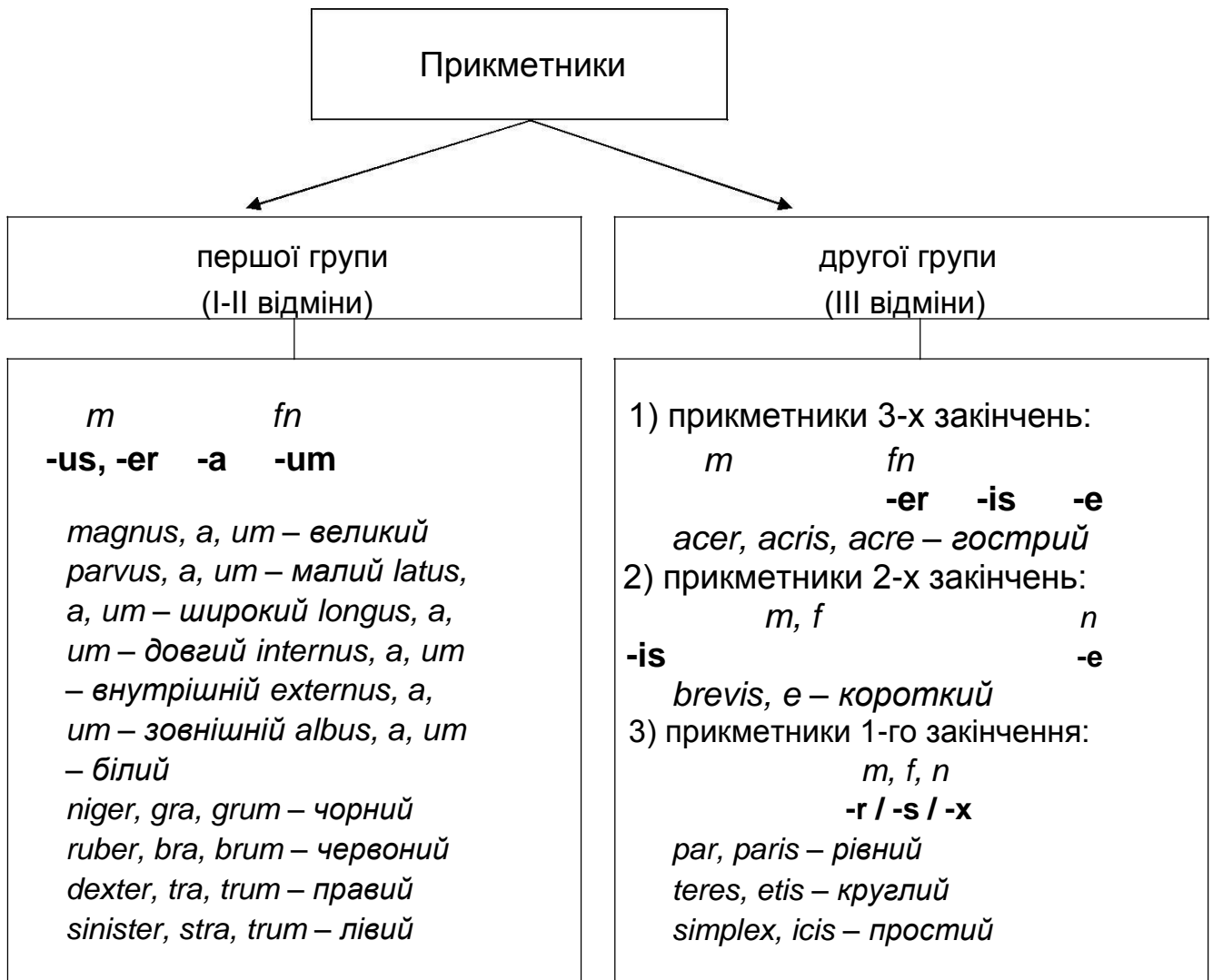
Casus	Sing.	Plur.
Nom.	di-es – день	di-es – дні
Gen.	di-eī – дня	di-ērum – днів
Dat.	di-eī – дню, днів	di-ēbus – дням
Acc.	di-em – день	di-es – дні
Abl.	di-e – днем, дні, днів, дню	di-ēbus – днями, днях

¹¹ Звук **e** у відмінкових закінченнях іменників V відміни може бути як довгим, так і коротким: довгим він є після голосних, а коротким – після приголосних.

¹² Слово *dies, diei* – день може бути як чоловічого, так і жіночого роду: до жіночого роду воно належить у значенні “термін, визначений проміжок часу”: *diescerta* – певний день, *diesdicta* – призначений день, в усіх інших випадках воно належить до чоловічого роду: *diestepidus* – теплий день, *diesbonus* – гарний день.

ПРИКМЕТНИК¹³

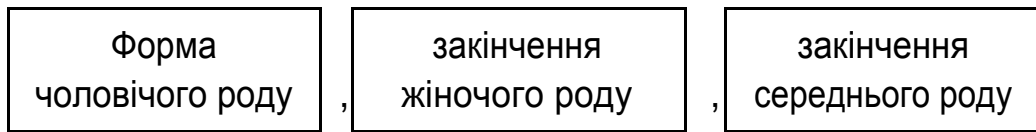
Родові закінчення латинських прикметників

¹³ Прикметники в латинській мові, як і іменники, мають граматичні категорії роду (*masculinum, femininum, neutrum*), числа (*singularis et pluralis*) та відмінка (*nominativus, genetivus etc.*). Якісні прикметники мають також категорію ступенів порівняння.

СЛОВНИКОВА ФОРМА ПРИКМЕТНИКІВ

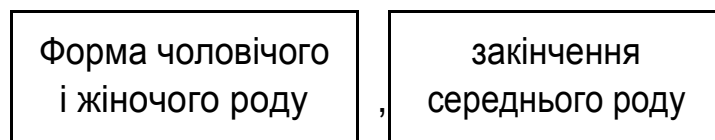
У словниках прикметники першої групи та прикметники другої групи з трьома родовими закінченнями подаються таким чином:

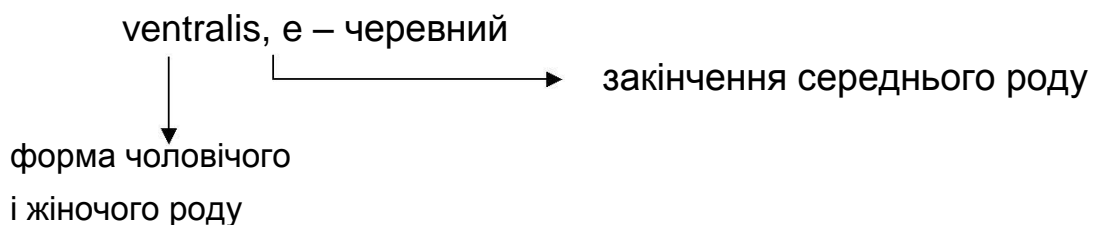
Наприклад:

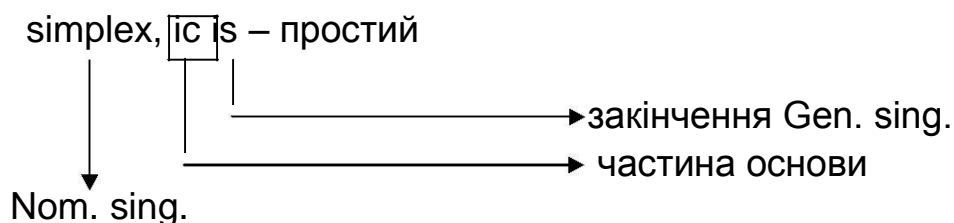
У словниках прикметники другої групи з двома родовими закінченнями подаються таким чином:

Наприклад:

У словниках прикметники другої групи з одним родовим закінченням подаються, як і іменники, із зазначенням закінчення родового відмінка однини:

ВІДМІНЮВАННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

Прикметники	Рід	Закінчення	Відміна
першої групи	<i>m</i>	-us, -er	II
	<i>f</i>	-a	I
	<i>n</i>	-um	II
другої групи ¹⁴	<i>m</i>	-er, -is	III
	<i>f</i>	-is	
	<i>n</i>	-e	

Зразки відмінювання прикметників першої групи

albus, a, um – білий

Causus	Sing.			Plur.		
	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>f</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>f</i>
Nom	albus	album	alba	albi	alba	albae
Gen.	albi		albae	albōrum		albārum
Dat.	albo		albae	albis		albis
Acc.	album		albam	albos	alba	albas
Abl.	albo		alba	albis		albis

niger, gra, grum – чорний

Causus	Sing.			Plur.		
	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>f</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>f</i>
Nom	niger	nigrum	nigra	nigri	nigra	nigrae
Gen.	nigri		nigrae	nigrōrum		nigrārum
Dat.	nigro		nigrae	nigris		nigris
Acc.	nigrum		nigram	nigros	nigra	nigras
Abl.	nigro		nigra	nigris		nigris

¹⁴ Всі прикметники другої групи незалежно від кількості родових закінчень відмінюються за голосним типом III відміни.

Зразок відмінювання прикметників другої

групи acer, acris, acre – гострий

Causus	Sing.			Plur.	
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	acer	acris	acre	acres	acria
Gen.		acris		acrium	acrium
Dat.		acri		acribus	acribus
Acc.	acrem	acrem	acre	acres	acria
Abl.		acri		acribus	acribus

saluber, bris, bre – здоровий, цілющий

Causus	Sing.			Plur.	
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	saluber	salubris	salubre	salubres	salubria
Gen.		salubris		salubrium	salubrium
Dat.		salubri		salubribus	salubribus
Acc.	salubrem	salubrem	salubre	salubres	salubria
Abl.		salubri		salubribus	salubribus

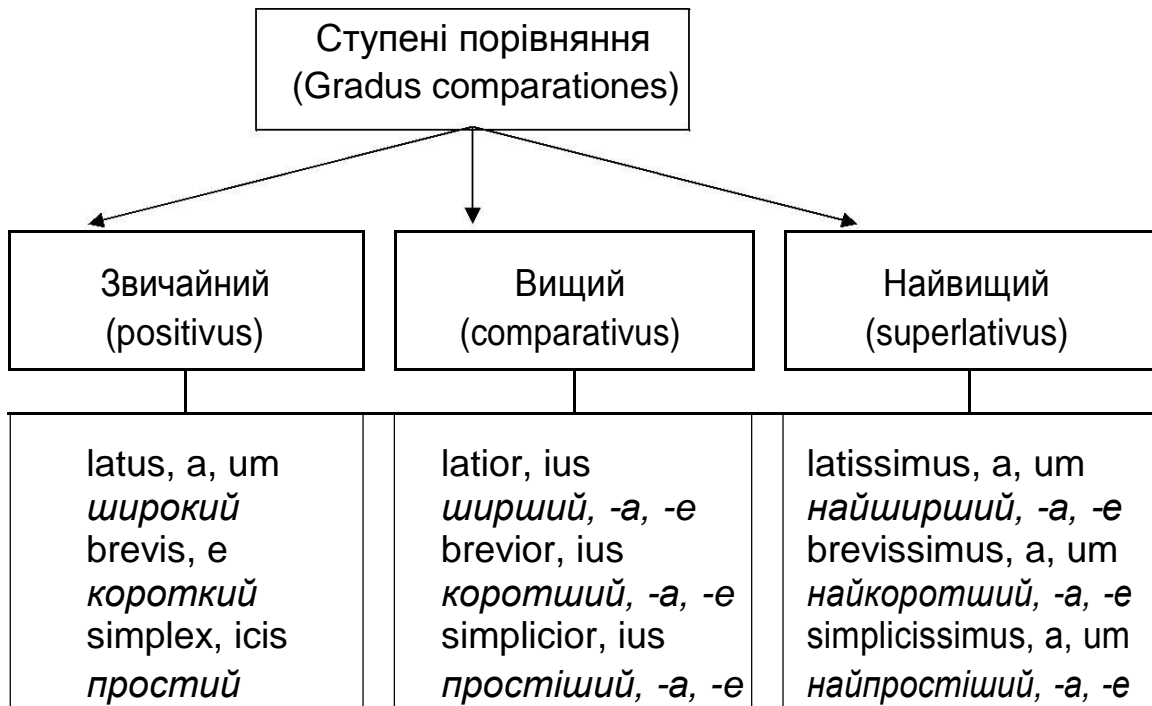
brevis, e – короткий

Causus	Sing.		Plur.	
	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	brevis	breve	breves	brevia
Gen.	brevis	brevis	brevium	brevium
Dat.	brevi	brevi	brevibus	brevibus
Acc.	brevem	breve	breves	brevia
Abl.	brevi	brevi	brevibus	brevibus

simplex, ĩcis – простий

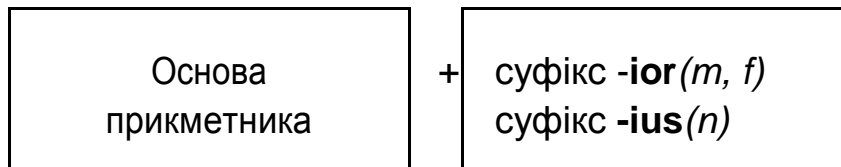
Causus	Sing.		Plur.	
	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	simplex	simplex	simplices	simplicia
Gen.	simplicis	simplicis	simplicium	simplicium
Dat.	simplici	simplici	simplicibus	simplicibus
Acc.	simplicem	simplex	simplices	simplicia
Abl.	simplici	simplici	simplicibus	simplicibus

СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

ВИЩИЙ СТУПІНЬ

Модель утворення вищого ступеня прикметників

Зразок утворення вищого ступеня прикметників

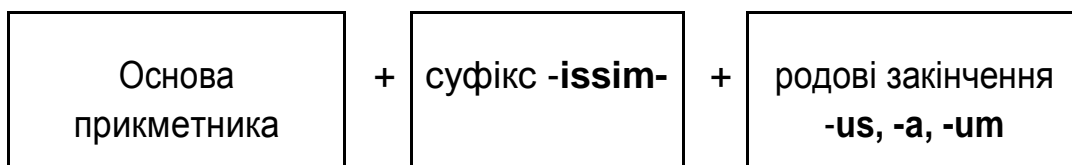
Звичайний ступінь	Основа	Вищий ступінь	
		<i>m, f</i>	<i>n</i>
altus, a, um <i>високий</i> brevis, e <i>короткий</i> simplex, icis <i>простий</i>	alt- brev- simplic-	altior <i>вищий, -a</i> brevior <i>коротший, -a</i> simplicior <i>простіший, -a</i>	altius <i>вище</i> brevius <i>коротше</i> simplicius <i>простіше</i>

**Зразок відмінювання прикметника
у вищому ступені¹⁵**

Causus	Sing.		Plur.	
	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	altior	altius	altiores	altiora
Gen.	altioris		altiorum	
Dat.	altior		altior	
Acc.	altior	altius	altiores	altiora
Abl.	altior		altior	

НАЙВИЩИЙ СТУПІНЬ

Модель утворення найвищого ступеня прикметників

Зразок утворення найвищого ступеня прикметників

Звичайний ступінь	Основа	Найвищий ступінь		
		<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
altus, a, um <i>високий</i>	alt-	altissimus <i>найвищий</i>	altissima <i>найвища</i>	altissimum <i>найвище</i>
brevis, e <i>короткий</i>	brev-	brevissimus <i>найкоротший</i>	brevissima <i>найкоротша</i>	brevissimum <i>найкоротше</i>
simplex, icis <i>простий</i>	simplic-	simplicissimus <i>найпростіший</i>	simplicissima <i>найпростіша</i>	simplicissimum <i>найпростіше</i>

¹⁵ Прикметники у вищому ступені відмінюються як іменники приголосного типу III відміни, при цьому відмінкові закінчення додаються до основи, яка збігається з формою чоловічого і жіночого роду в nom. sing.

**Зразок відмінювання прикметника
у найвищому ступені ¹⁶**

Sing.	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom.	altissim-us	altissim-a	altissim-um
Gen.	altissim-i	altissim-ae	altissim-i
Dat.	altissim-o	altissim-ae	altissim-o
Acc.	altissim-um	altissim-am	altissim-um
Abl.	altissim-o	altissim-a	altissim-o
Plur.			
Nom.	altissim-i	altissim-ae	altissim-a
Gen.	altissim-orum	altissim-arum	altissim-orum
Dat.	altissim-is	altissim-is	altissim-is
Acc.	altissim-os	altissim-as	altissim-a
Abl.	altissim-is	altissim-is	altissim-is

**ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ
СТУПЕНІВ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ**

Модель утворення найвищого ступеня прикметників на -er¹⁷

Форма ном. sing. чоловічого роду	+	суфікс -rīm-	+	родові закінчення -us, -a, -um
-------------------------------------	---	---------------------	---	--

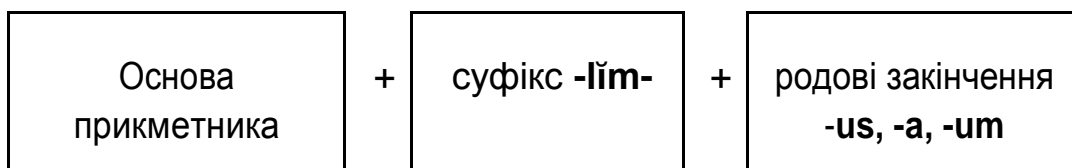
Зразок утворення найвищого ступеня прикметників на -er

Звичайний ступінь	Найвищий ступінь		
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
celer, era, erum <i>швидкий</i>	celerrimus <i>найшвидший</i>	celerrima <i>найшвидша</i>	celerrimum <i>найшвидше</i>
acer, acris, acre <i>гострий</i>	acerrimus <i>найгостріший</i>	acerrima <i>найгостріша</i>	acerrimum <i>найгостріше</i>

¹⁶ Прикметники у найвищому ступені відмінюються за зразком прикметників першої групи.

¹⁷ Вищий ступінь прикметників на -er утворюється за загальним правилом.

**Модель утворення найвищого ступеня
деяких прикметників на -ilis**

Зразок утворення найвищого ступеня прикметників на -ilis¹⁸

Звичайний ступінь	Найвищий ступінь		
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
facīlis, e <i>легкий</i>	facillīmus <i>найлегший</i>	facillīma <i>найлегша</i>	facillīmum <i>найлегше</i>
gracīlis, e <i>стрункий</i>	gracillīmus <i>найстрункіший</i>	gracillīma <i>найстрункіша</i>	gracillīmum <i>найстрункіше</i>
humīlis, e <i>низький</i>	humillīmus <i>найнижчий</i>	humillīma <i>найнижча</i>	humillīmum <i>найнижче</i>
simīlis, e <i>подібний</i>	simillīmus <i>найподібніший</i>	simillīma <i>найподібніша</i>	simillīmum <i>найподібніше</i>
dissimīlis, e <i>несхожий</i>	dissimillīmus <i>найнесхожіший</i>	dissimillīma <i>найнесхожіша</i>	dissimillīmum <i>найнесхожіше</i>
difficīlis, e <i>важкий</i>	difficillīmus <i>найважчий</i>	difficillīma <i>найважча</i>	difficillīmum <i>найважче</i>

Неповні ступені порівняння прикметників¹⁹

Вищий ступінь	Найвищий ступінь
anterior, ius <i>передній</i>	—
posterior, ius <i>задній</i>	postrēmus, a, um
superior, ius <i>верхній</i>	suprēmus, a, um; summus, a, um
inferior, ius <i>нижній</i>	infīmus, a, um; imus, a, um
exterior, ius <i>зовнішній</i>	extrēmus, a, um
interior, ius <i>внутрішній</i>	intīmus, a, um
proprior, ius <i>близький</i>	proxīmus, a, um

¹⁸ Вищий ступінь прикметників на -ilis утворюється за загальним правилом.

¹⁹ Деякі прикметники, утворені від прислівників і прийменників, не мають звичайного ступеня і вживаються лише у вищому і найвищому ступенях.

Суплетивні ступені порівняння

Звичайний ступінь	Вищий ступінь	Найвищий ступінь
bonus, a, um <i>добрий, хороший</i>	melior, melius <i>ліпший, кращий</i>	optimus, a, um <i>найліпший, найкращий</i>
malus, a, um <i>поганий</i>	reior, reius <i>гірший</i>	pessimus, a, um <i>найгірший</i>
magnus, a, um <i>великий</i>	major, majus <i>більший</i>	maximus, a, um <i>найбільший</i>
parvus, a, um <i>малий</i>	minor, minus <i>менший</i>	minimus, a, um <i>найменший</i>
multus, a, um <i>численний</i>	plures, plura <i>більш численні</i>	plurimus, a, um <i>найбільш численний</i>

Модель утворення ступенів порівняння прикметників першої групи з основою на голосний

Вищий ступінь:	magis <i>більше</i>	+	прикметник у звичайному ступені
Найвищий ступінь:	maxime <i>найбільше</i>	+	прикметник у звичайному ступені

Зразок утворення ступенів порівняння прикметників першої групи з основою на голосний

Звичайний ступінь	Вищий ступінь	Найвищий ступінь
necessarius, a, um <i>необхідний</i>	magis necessarius, a, um <i>більш необхідний, необхідніший</i>	maxime necessarius, a, um <i>найбільш необхідний, найнеобхідніший</i>
idoneus, a, um <i>зручний</i>	magis idoneus, a, um <i>більш зручний, зручніший</i>	maxime idoneus, a, um <i>найбільш зручний, найзручніший</i>

УЗГОДЖЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ З ІМЕННИКАМИ ²⁰

Для того, щоб узгодити прикметник з іменником, необхідно:

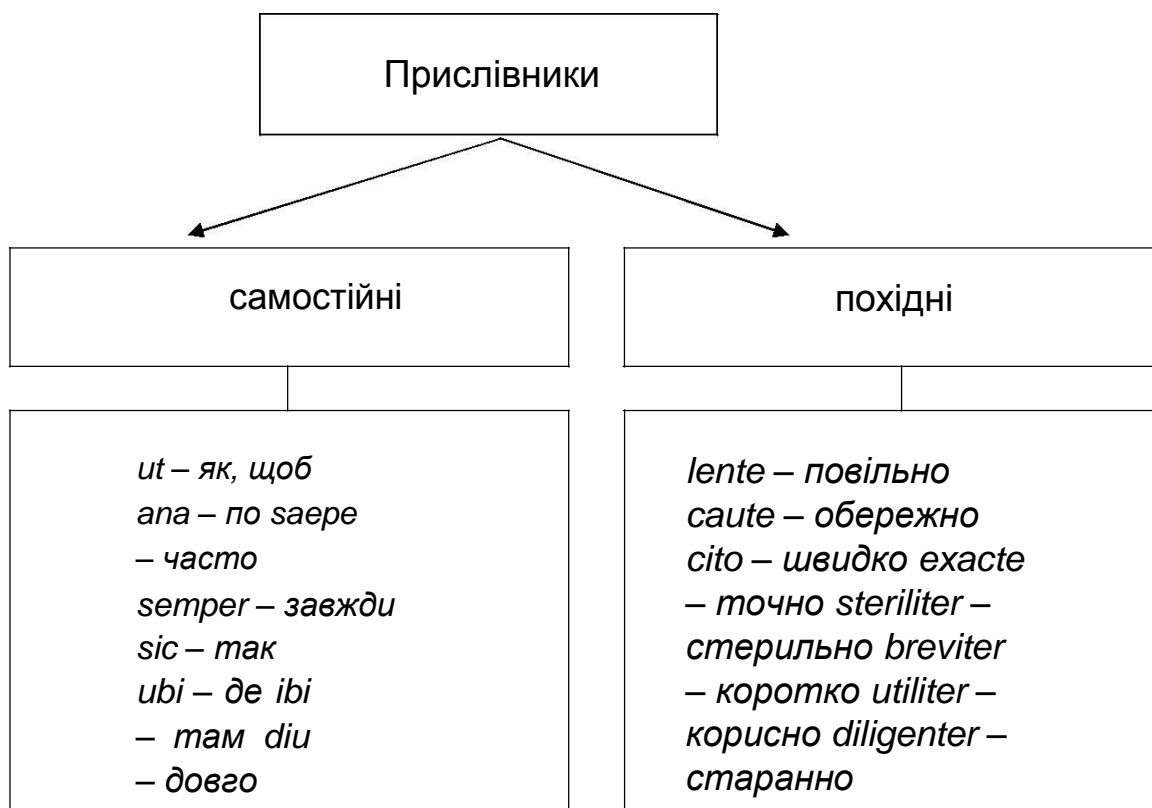
Зразки узгодження прикметників з іменниками

Іменник	Прикметник	Словосполучення
musculus, <i>i m</i> – м'яз arteria, <i>ae f</i> – артерія collum, <i>i n</i> – шия	longus, <i>a, um</i> – довгий	musculus longus arteria longa collum longum
pulmo, <i>onis m</i> – легеня manus, <i>us f</i> – кисть femur, <i>oris n</i> – стегно	dexter, <i>tra, trum</i> – правий	pulmo dexter manus dextra femur dextrum
somnus, <i>i m</i> – сон diaeta, <i>ae f</i> – дієта decoctum, <i>i n</i> – відвар	saluber, <i>bris, bre</i> – здоровий, цілющий	somnus saluber diaeta salubris decoctum salubre
canalis, <i>is m</i> – канал radix, <i>icis f</i> – корінь os, <i>ossis n</i> – кістка	brevis, <i>e</i> – короткий	canalis bevis radix brevis os breve

²⁰ Прикметники в латинській мові завжди ставляться після іменників і узгоджуються з ними у роді, числі та відмінку.

ПРИСЛІВНИК

Види прислівників

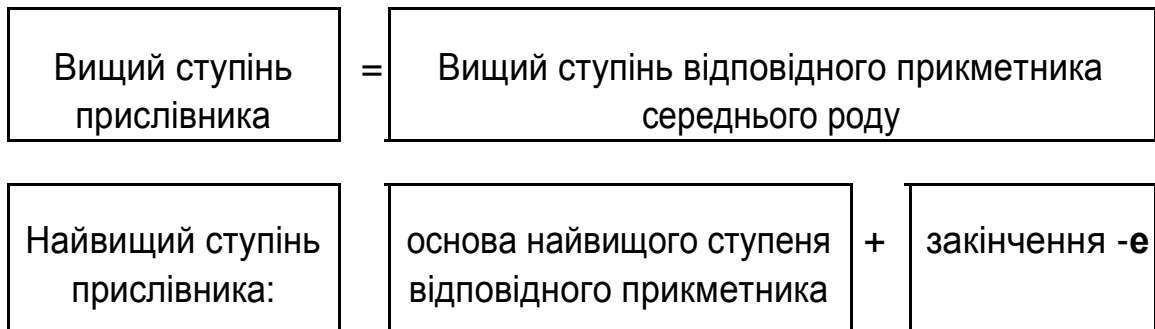

Утворення похідних прислівників від прикметників

Прикметник	Модель утворення	Прислівник
II відміни <i>cautus</i> – обережний <i>frigīdus</i> – холодний <i>calīdus</i> – гарячий <i>lentus</i> – повільний <i>longus</i> – довгий <i>exactus</i> – точний <i>citus</i> – швидкий <i>rarus</i> – рідкісний <i>tutus</i> – безпечний <i>creber</i> – частий	Основа прикметника + закінчення -e, -o	<i>caute</i> – обережно <i>frigīde</i> – холодно <i>calīde</i> – гаряче <i>lente</i> – повільно <i>longe</i> – далеко <i>exacte</i> – точно <i>cito</i> – швидко <i>raro</i> – рідко <i>tuto</i> – безпечно <i>crebro</i> – часто
III відміни <i>brevīs</i> – короткий <i>acer</i> – гострий <i>utilis</i> – корисний	Основа прикметника + закінчення -īter	<i>brevīter</i> – коротко <i>acrīter</i> – гостро <i>utilīter</i> – корисно

recens – свіжий sapiens – розумний diligens – старанний	Основа прикметника + закінчення -er	recenter – свіжо sapienter – розумно diligenter – старанно
facilis – легкий difficilis – важкий dulcis – солодкий	Форма середнього роду	facile – легко difficile – важко dulce – солодко

Модель утворення ступенів порівняння прислівників

Зразки утворення ступенів порівняння прислівників

Звичайний ступінь	Вищий ступінь	Найвищий ступінь
cito – швидко breviter – коротко facile – легко	citius – швидше brevius – коротше facilius – легше	citissime – найшвидше brevissime – найкоротше facillime – найлегше

Суплетивні ступені порівняння прислівників

Звичайний ступінь	Вищий ступінь	Найвищий ступінь
bene – добре male – погано magno opere – дуже multum – багато parum – мало	melius – краще peius – гірше magis – більше plus – більше minus – менше	optime – найкраще pessime – найгірше maxime – найбільше plurimum – найбільше minime – найменше

ЗАЙМЕННИК

Розряди займенників

Розряд	Займенники
Особові	1-а особа: ego – я, nos – ти 2-а особа: tu – ти, vos – ви Замість займенників 3-ї особи вживаються вказівні займенники
Зворотний	sui – себе
Присвійні	meus, a, um – мій, моя, моє tuus, a, um – твій, твоя, твоє suus, a, um – свій, своя, своє noster, tra, trum – наш, наша, наше vester, tra, trum – ваш, ваша, ваше
Вказівні	is, ea, id – той, та, те ille, illa, illud – той, та, те idem, eadem, idem – той же, та ж, те ж hic, haec, hoc – цей, ця, це
Відносні	qui, quae, quod – який, яка, яке
Співвідносні	talis, e – такий, quails, e – який
Заперечні	nemo – ніхто, nihil – ніщо
Питальні	quis – хто? quid? – що?

Відмінювання особових займенників

1-а особа

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	ego – я	nos – ми
Gen.	mei – мене	nostrī – нас, nostrum – з нас
Dat.	mihi – мені	nobis – нам
Acc.	me – мене	nos – нас
Abl.	me – мною	nobis – нами

2-а особа

Casus	Sing.	Plur.
Nom.	tu – ти	vos – ви
Gen.	tui – тебе	vestri – вас, vestrum – з вас
Dat.	tibi – тобі	vobis – вам
Acc.	te – тебе	vos – вас
Abl.	te – тобою	vobis – вами

Відмінювання зворотного займенника *sui* –себе

Casus	Sing., Plur.
Nom.	–
Gen.	sui – себе
Dat.	sibi – собі
Acc.	se – себе
Abl.	se – собою

Відмінювання присвійних займенників ²¹

Sing.	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom.	meus	mea	meum
Gen.	mei	meae	mei
Dat.	meo	meae	meo
Acc.	meum	meam	meum
Abl.	meo	mea	meo
Plur.			

²¹ Присвійні займенники відмінюються за зразком прикметників першої групи.

Nom.	mei	meae	mea
Gen.	meorum	mearum	meorum
Dat.	meis	meis	meis
Acc.	meos	meas	mea
Abl.	meis	meis	meis

Відмінювання вказівних займенників

is, ea, id – той, та, те; він, вона, воно

Causus	Sing.			Plur.		
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom.	is	ea	id	ii (ei)	eae	ea
Gen.	eius	eius	eius	eorum	earum	eorum
Dat.	ei	ei	ei	iis (eis)	iis (eis)	iis (eis)
Acc.	eum	eam	id	eos	eas	ea
Abl.	eo	ea	eo	iis (eis)	iis (eis)	iis (eis)

ille, illa, illud – той, та, те; він, вона, воно

Causus	Sing.			Plur.		
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom.	ille	illa	illud	illi	illae	illa
Gen.	illius	illius	illius	illorum	illarum	illorum
Dat.	illi	illi	illi	illis	illis	illis
Acc.	illum	illam	illud	illos	illas	illa
Abl.	illo	illa	illo	illis	illis	illis

Відмінювання відносних займенників

qui, quae, quod – який, яка, яке

Causus	Sing.			Plur.		
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom.	qui	quae	quod	qui	quae	quae
Gen.	cujus	cujus	cujus	quorum	quarum	quorum
Dat.	cui	cui	cui	quibus	quibus	quibus
Acc.	quem	quam	quod	quos	quas	quae
Abl.	quo	qua	quo	quibus	quibus	quibus

Відмінювання співвідносних займенників

²²talis, e – такий, така, таке

Causus	Sing.		Plur.	
	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	talis	tale	tales	talia
Gen.	talis	talis	talium	talium
Dat.	tali	tali	talibus	talibus
Acc.	talem	tale	tales	talia
Abl.	tali	tali	talibus	talibus

Відмінювання заперечних займенників

nemo – ніхто, nihil – ніщо ²³

Causus	Sing.	Sing.
Nom.	nemo	nihil (nil)
Gen.	nullius (nemini)	nullius rei (nihili)
Dat.	nemini (nulli)	nulli rei
Acc.	neminem	nihil (nil, nihilum)
Abl.	nullo (nemine)	nulla re (nihilo)

Відмінювання питальних займенників

quis? – хто?, quid? – що? ²⁴

Causus	Sing.	
Nom.	quis	quid
Gen.	cujus	cujus
Dat.	cui	cui
Acc.	quem	quid
Abl.	quo	quo

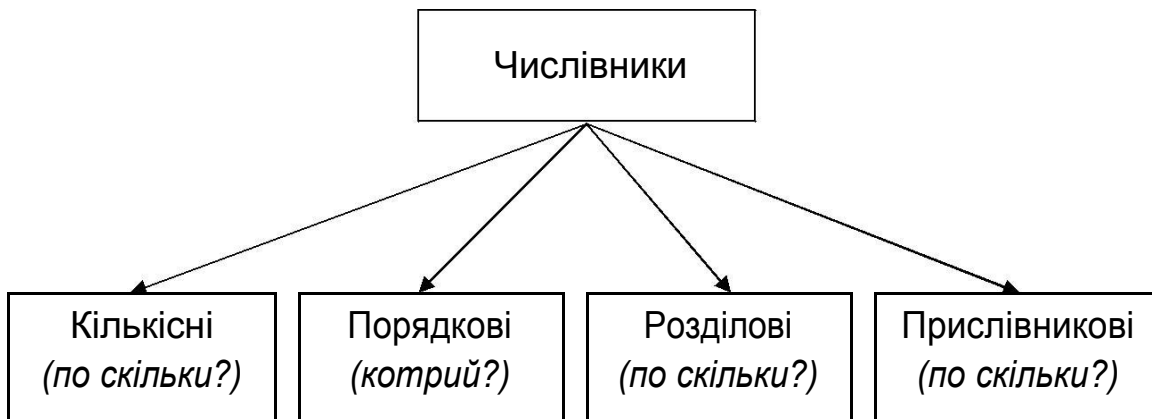
²² Співвідносні займенники відмінюються за зразком прикметників двох закінчень III відміни.

²³ Заперечні займенники nemo – ніхто, nihil – ніщо вживаються лише в однині.

²⁴ Питальні займенники quis – хто? quid? – що? вживаються лише в однині.

ЧИСЛІВНИК

Розряди числівників

Числівники першого десятка (від 1 до 10)

Цифри		Числівники			
арабськ	римські	Кількісні	Порядкові	Розділові	Прислівникові
1	I ²⁵	unus, a, um <i>один, -а, -е</i>	primus, a, um <i>перший, -а, -е</i>	singuli, ae, a <i>по одному</i>	semel <i>один раз</i>
2	II	duo, duae, duo	secundus, a, um	bini, ae, a	bis
3	III	tres, tria	tertius, a, um	terni, ae, a	ter
4	IV	quattuor	quartus, a, um	quaterni, ae, a	quater
5	V	quinque	quintus, a, um	quini, ae, a	quinqies
6	VI	sex	sextus, a, um	seni, ae, a	sexies
7	VII	septem	septimus, a, um	septeni, ae, a	septies
8	VIII	octo	octavus, a, um	octoni, ae, a	octies
9	IX	novem	nonus, a, um	noveni, ae, a	novies
10	X	decem	decimus, a, um	deni, ae, a	decies

²⁵ Існує сім основних знаків для позначення римських цифр: I – 1, V – 5, X – 10, L – 50, C – 100, D – 500, M – 1000. Для позначення всіх інших чисел використовують комбінації цих знаків: шляхом додавання справа (для збільшення числа) або зліва (для зменшення числа). Шляхом зменшення записуються всі четвірки та дев'ятки, решта чисел записується шляхом збільшення: 2 – II (I + I), 7 – VII (V + I + I), 9 – IX (X – I), 600 – DC (D + C), 400 – CD (D – C), 1100 – MC (M + C).

**Числівники другого десятка,
назви десятків та сотен**

Цифри		Кількісні	Порядкові
арабські	римські		
11	XI	undecim	undecimus, a, um
12	XII	duodecim	duodecimus, a, um
13	XIII	tredecim	tertius decimus
14	XIV	quattuordecim	quartus decimus
15	XV	quindecim	quintus decimus
16	XVI	sedecim	sextus decimus
17	XVII	septendecim	septimus decimus
18	XVIII	duodeviginti	duodevicesimus, a, um
19	XIX	undeviginti	undevicesimus, a, um
20	XX	viginti	vicesimus, a, um
30	XXX	triginta	tricesimus, a, um
40	XL	quadraginta	quadragessimus, a, um
50	L	quingquaginta	quingquagesimus, a, um
60	LX	sexaginta	sexagesimus, a, um
70	LXX	septuaginta	septuagesimus, a, um
80	LXXX	octoginta	octogesimus, a, um
90	XC	nonaginta	nonagesimus, a, um
100	C	centum	centesimus, a, um
200	CC	ducenti	ducentesimus, a, um
300	CCC	trecenti	trecentesimus, a, um
400	CCCC	quadriginti	quadrigentesimus, a, um
500	D	quingenti	quingentesimus, a, um
600	DC	sescenti	sescentesimus, a, um
700	DCC	septingenti	septigentesimus, a, um
800	DCCC	octingenti	octingentesimus, a, um
900	DCCCC	nongenti	nongentesimus, a, um
1000	M	mille	millesimus, a, um

Утворення кількісних та порядкових числівників

Числівники	Спосіб утворення	Приклади
Кількісні складні другого десятка (від 11 до 17)	формант -decim	11 – undecim 12 – duodecim 13 – tredecim 15 – quindecim
складні, які закінчуються на 8 або 9	віднімання назви двох або однієї одиниць від назви наступного десятка	18 – duodeviginti 19 – undeviginti 28 – duodetriginta 29 – undetriginta
десятки (крім 20)	формант -ginta	30 – triginta 40 – quadraginta 50 – quinquaginta (20 – viginti)
сотні	форманти -centi, -genti	200 – ducenti 300 – trecenti 400 – quadrigenti 500 – quingenti
складені (від 21 до 99)	1) спочатку вказується число десятків, а потім – одиниць; 2) спочатку вказується число одиниць, а потім – десятків, які приєднуються сполучником et	21 – viginti unus 32 – triginta duo 21 – unus et viginti 32 – duo et triginta
складені (багатозначні)	спочатку вказуються числа більшого розряду, а потім – меншого (без сполучника)	164 – centum sexaginta quattuor
Порядкові десятки і сотні	суфікс -esim- + родові закінчення -us, -a, -um	vicesimus, a, um – двадцятий centesimus, a, um – сотий

Відмінювання кількісних числівників

unus, a, um – один

Casus	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom.	unus	una	unum
Gen.	unius	unius	unius
Dat.	uni	uni	uni
Acc.	unom	unam	unum
Abl.	uno	una	uno

duo, duae, duo – два

Casus	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom.	duo	duae	duo
Gen.	duorum	duarum	duorum
Dat.	duobus	duabus	duobus
Acc.	duos	duas	duos
Abl.	duobus	duabus	duobus

tres, tria – три

Casus	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom.	tres	tres	tria
Gen.	trium	trium	trium
Dat.	tribus	tribus	tribus
Acc.	tres	tres	tria
Abl.	tribus	tribus	tribus

ducenti, ae, a – двісті ²⁶

Casus	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom.	ducenti	ducentae	ducenta
Gen.	ducentorum	ducentarum	ducentorum
Dat.	ducentis	ducentis	ducentis
Acc.	ducentos	ducentas	ducenta
Abl.	ducentis	ducentis	ducentis

²⁶ Назви сотен від 200 до 900 відмінюються за зразком прикметників першої групи у множині.

milia – тисячі ²⁷

Casus	<i>n</i>
Nom.	milia
Gen.	milium
Dat.	milibus
Acc.	milia
Abl.	milibus

Відмінювання порядкових числівників ²⁸

primus, a, um – перший

Sing.	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom.	primus	prima	primum
Gen.	primi	primae	primi
Dat.	primo	primae	primo
Acc.	primum	primam	primum
Abl.	primo	prima	primo
Plur.			
Nom.	primi	primae	prima
Gen.	primorum	primarum	primorum
Dat.	primis	primis	primis
Acc.	primos	primas	prima
Abl.	primis	primis	primis

Відмінювання розділових числівників ²⁹

bini, ae, a – по два

Casus	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom.	bini	binae	bina
Gen.	binorum	binarum	binorum
Dat.	binis	binis	binis
Acc.	binos	binas	bina
Abl.	binis	binis	binis

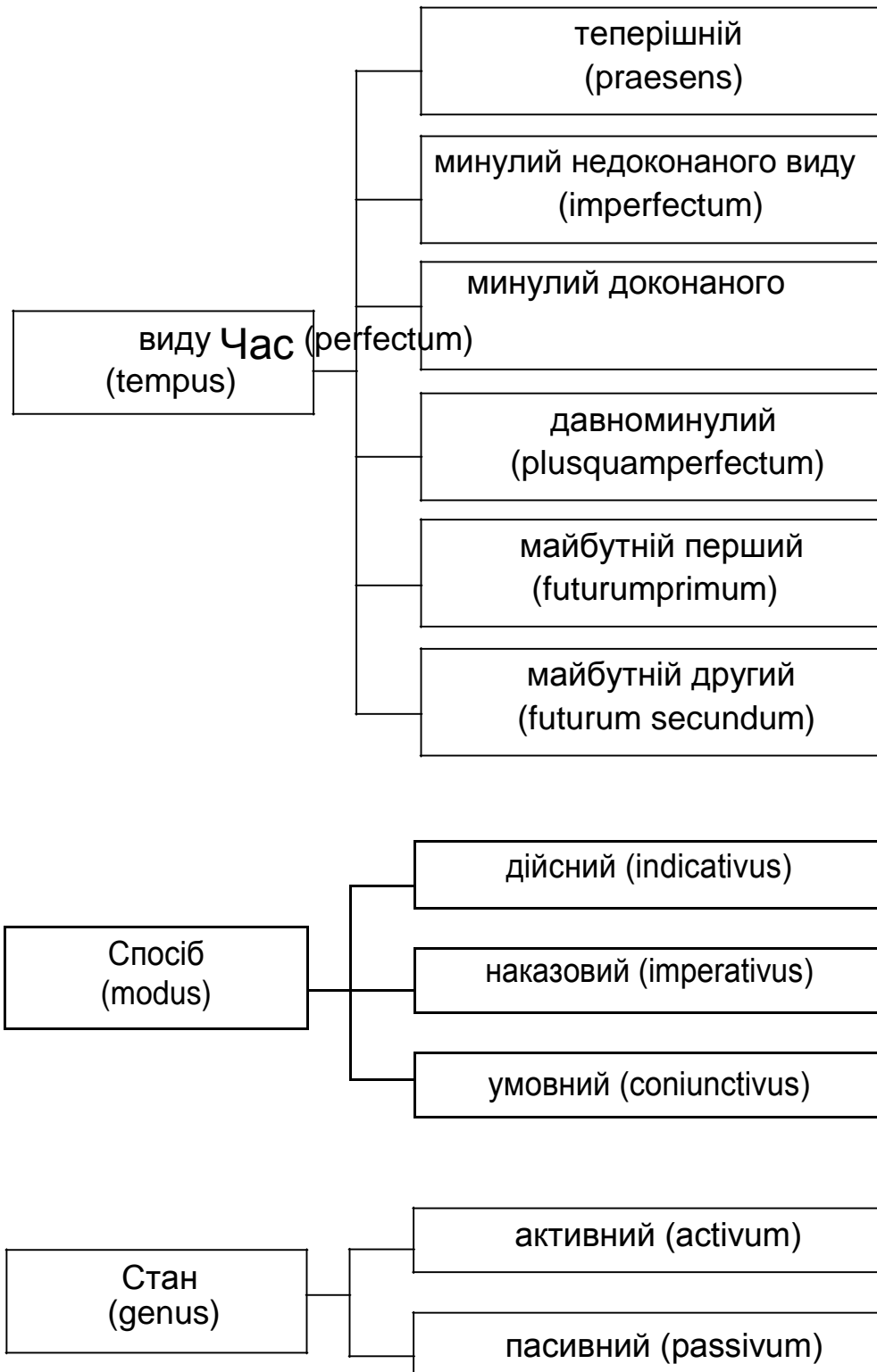
²⁷ В однині mille – тисяча не відмінюється.

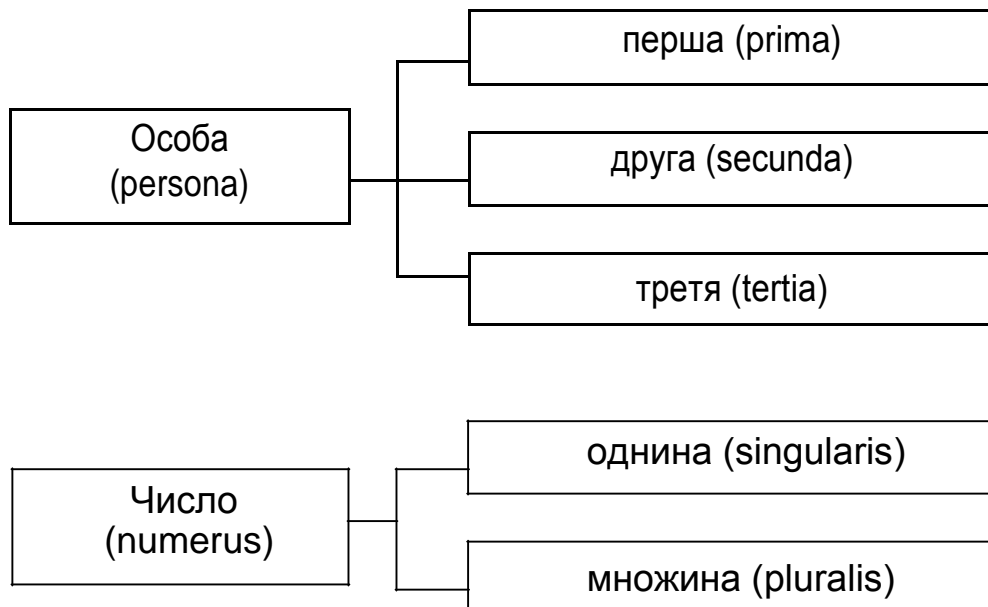
²⁸ Порядкові числівники відмінюються за зразком прикметників першої групи.

²⁹ Розділові числівники відмінюються за зразком прикметників першої групи у множині.

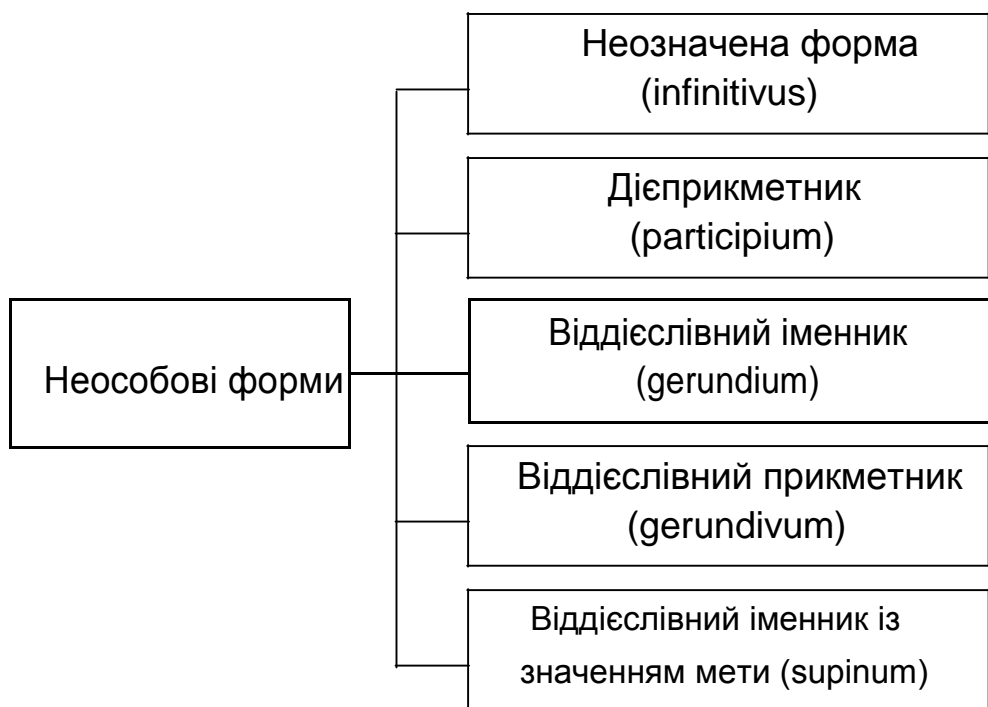
ДІЄСЛОВО

ГРАМАТИЧНІ КАТЕГОРІЇ ДІЄСЛІВ

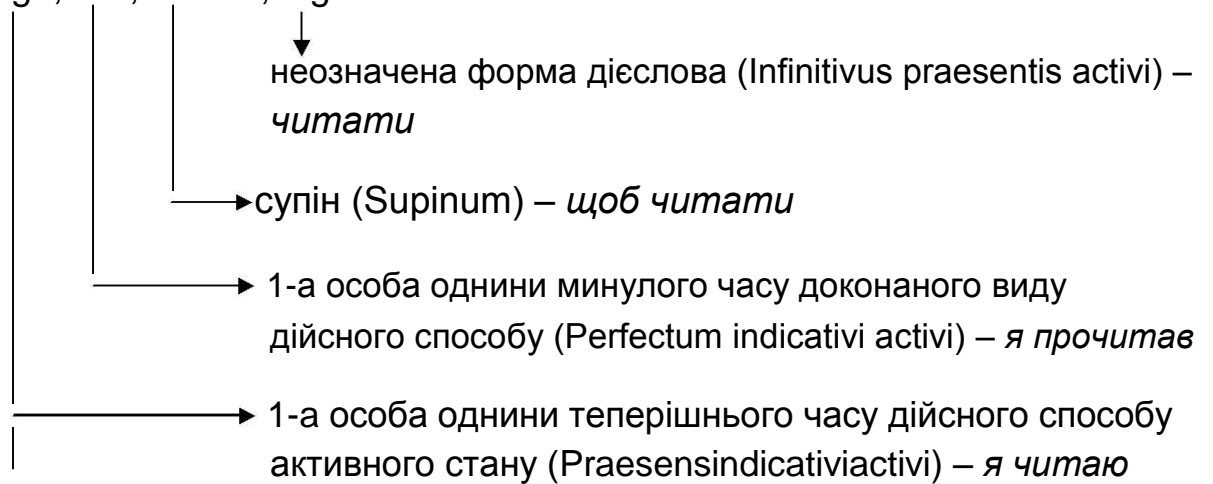
НЕОСОБОВІ ФОРМИ ДІЄСЛОВА

СЛОВНИКОВА ФОРМА ДІЄСЛІВ

Латинські дієслова у словниках подаються в чотирьох основних формах:

lego, lexi, lectum, legere

Як правило, у словнику повністю наводиться форма першої особи однини теперішнього часу; для перфекта і супіна скорочено фіксується закінчення з тією частиною основи, у якій відбулися зміни порівняно з формою теперішнього часу; для інфінітива записується лише закінчення з попередньою голосною основи, яка вказує на дієвідміну (-āre, -ēre, -ĕre, -īre)³⁰. Наприклад:

curo, avi, atum, āre – лікувати
video, vidi, visum, ēre – дивитися,
бачити credo, didi, ditum, ĕre – вірити
audio, ivi, itum, īre – слухати, чути.

³⁰ Іноді в словниках замість закінчення інфінітива наводиться цифра, яка вказує на приналежність дієслова до певної дієвідміни: curo, avi, atum, 1 – лікувати; video, vidi, visum, 2 – дивитися, бачити; credo, didi, ditum, 3 – вірити; audio, ivi, itum, 4 – слухати, чути.

ОСНОВИ ЛАТИНСЬКИХ ДІЄСЛІВ

Основа	Спосіб визначення	Приклади
теперішнього часу (інфекта)	шляхом відкидання від неозначеної форми дієслова (інфінітива) закінчення -re/-ĕre :	curā-re vidē-re cred-ĕre audī-re
перфекта	шляхом відкидання від форми 1-ої особи однини минулого часу доконаного виду (перфекта) закінчення -i :	curav-i vid-i credid-i audiv-i
супіна	шляхом відкидання від форми супіна закінчення -um	curat-um vis-um credit-um audit-um

ФОРМИ ДІЄСЛІВ, УТВОРЕНІ ВІД РІЗНИХ ОСНОВ

Основа	Утворені форми
теперішнього часу (інфекта)	теперішній час дійсного способу активного і пасивного станів; минулий час недоконаного виду дійсного способу активного і пасивного станів; майбутній перший дійсного способу активного і пасивного станів; наказова форма; дієприкметник теперішнього часу;
перфекта	часи системи перфекта активного стану; інфінітив минулого часу активного стану;
супіна	дієприкметники минулого і майбутнього часу; іменники IV відміни; часи системи перфекта пасивного стану

ДІЄВІДМІНИ ³¹

Дієвідміна	Кінцевий звук ОСНОВИ	Приклади
I	-ā	<i>curā-re лікувати</i>
II	-ē	<i>vidē-re бачити</i>
III	приголосний або -u	<i>cred-ĕre вірити</i> <i>dilu-ĕre розводити</i>
IV	-ī	<i>audī-re слухати</i>

НАКАЗОВИЙ СПОСІБ Модель

утворення наказового способу

Особа	Число	Модель утворення		
2	Sing.	інфінітив	-	закінчення -re
	Plur.	основа дієслова	+	закінчення -te (I, II, IV дієвідміни) закінчення -ite (III дієвідміна)

Зразок утворення наказового способу

Дієвідміна	Інфінітив	Наказова форма	
		2-а особа однини	2-а особа множини
I	<i>curāre</i> <i>лікувати</i>	<i>cura</i> <i>лікуй</i>	<i>curāte</i> <i>лікуйте</i>
II	<i>vidēre</i> <i>бачити</i>	<i>vide</i> <i>дивись</i>	<i>vidēte</i> <i>дивіться</i>
III	<i>credĕre</i> <i>вірити</i>	<i>crede</i> <i>вір</i>	<i>credite</i> <i>вірте</i>
IV	<i>audīre</i> <i>слухати</i>	<i>audi</i> <i>слухай</i>	<i>audite</i> <i>слухайте</i>

³¹ Латинські дієслова поділяються на чотири дієвідміни залежно від кінцевого звуку основи теперішнього часу.

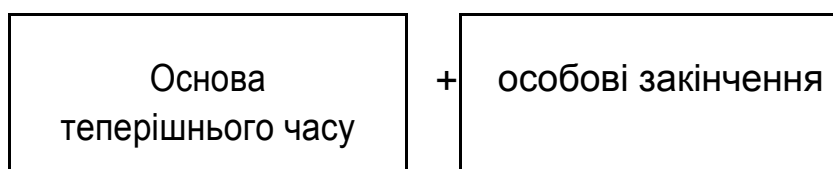
ОСОБОВІ ЗАКІНЧЕННЯ ЛАТИНСЬКИХ ДІЄСЛІВ

Особа	Activum		Passivum	
	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
1	-o, -m	-mus	-or	-mur
2	-s	-tis	-ris	-mini
3	-t	-nt	-tur	-ntur

ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛІВ У ТЕПЕРІШНЬОМУ ЧАСІ ДІЙСНОГО СПОСОБУ АКТИВНОГО І ПАСИВНОГО СТАНІВ (PRAESENS INDICATIVI ACTIVI ET PASSIVI)

Модель утворення форм

теперішнього часу дійсного способу

Зразки відмінювання дієслів в Praesens indicativi activi et passivi

І дієвідміна³²

amāre – кохати (основа amā-)

Особа	Activum		Passivum	
	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
1	amo <i>я кохаю</i>	ama-mus <i>ми кохаємо</i>	amor <i>мене кохають</i>	ama-mur <i>нас кохають</i>
2	ama-s <i>ти кохаєш</i>	ama-tis <i>ви кохаєте</i>	ama-ris <i>тебе кохають</i>	ama-mini <i>вас кохають</i>
3	ama-t <i>він кохає</i>	ama-nt <i>вони кохають</i>	ama-tur <i>його кохають</i>	ama-ntur <i>їх кохають</i>

³² У 1-й особі однини кінцевий голосний основи -а зливається з особовим закінченням -o.

II дієвідміна

vidēre – бачити (основа vidē-)

Особа	Activum		Passivum	
	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
1	vide-o <i>я бачу</i>	vide-mus <i>ми бачимо</i>	vide-or <i>мене бачать</i>	vide-mur <i>нас бачать</i>
2	vide-s <i>ти бачиш</i>	vide-tis <i>ви бачите</i>	vide-ris <i>тебе бачать</i>	vide-mini <i>вас бачать</i>
3	vide-t <i>він бачить</i>	vide-nt <i>вони бачать</i>	vide-tur <i>його бачать</i>	vide-ntur <i>їх бачать</i>

III дієвідміна ³³

credēre – вірити (основа cred-)

Особа	Activum		Passivum	
	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
1	cred-o <i>я вірю</i>	cred-i-mus <i>ми віримо</i>	cred-or <i>мені вірять</i>	cred-i-mur <i>нам вірять</i>
2	cred-i-s <i>ти віриш</i>	cred-i-tis <i>ви вірите</i>	cred-e-ris <i>тобі вірять</i>	cred-i-mini <i>вам вірять</i>
3	cred-i-t <i>він вірить</i>	cred-u-nt <i>вони вірять</i>	cred-i-tur <i>йому вірять</i>	cred-u-ntur <i>їм вірять</i>

IV дієвідміна ³⁴

audīre – слухати (основа audī-)

Особа	Activum		Passivum	
	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
1	audi-o <i>я слухаю</i>	audi-mus <i>ми слухаємо</i>	audi-or <i>мене слухають</i>	audi-mur <i>нас слухають</i>
2	audi-s <i>ти слухаєш</i>	audit-is <i>ви слухаєте</i>	audi-ris <i>тебе слухають</i>	audi-mini <i>вас слухають</i>
3	audi-t <i>він слухає</i>	audi-u-nt <i>вони слухають</i>	audi-tur <i>його слухають</i>	audi-u-ntur <i>їх слухають</i>

³³ При відмінюванні дієслів III дієвідміни особові закінчення додаються до основи за допомогою сполучних голосних, а саме: починаючи з 2-ї особи однини до 2-ї особи множини – за допомогою голосного **-i**, в 3-й особі множини – **-u**. У пасивному стані в 2-й особі однини перед закінченням зберігається голосний **-e**.

³⁴ При відмінюванні дієслів IV дієвідміни в 3-й особі множини між основою і закінченням вставляється сполучний голосний **-u**.

ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА *ESSE* –БУТИ В ТЕПЕРІШНЬОМУ ЧАСІ ДІЙНОГО СПОСОБУ

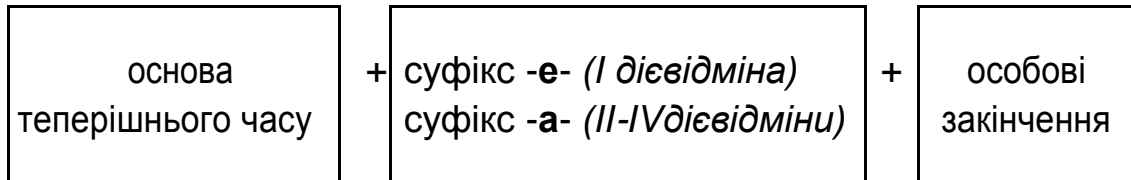
Особа	Sing.	Plur.
1	sum я є	sumus ми є
2	es ти є	estis ви є
3	est він, вона, воно є	sunt вони є

ФУНКЦІЇ ДІЄСЛОВА *ESSE* В РЕЧЕННІ

Функція	Переклад	Приклади
простий присудок	“бути, існувати, знаходитися”	Fracturae sunt completae, incompletae, apertaе, obturatae, obliquae. – <i>Переломи бувають повні, неповні, відкриті, закриті, косі.</i> Cogito ergo sum. – <i>Я мислю, отже, я існую.</i> Sunt multae plantae medicatae. – <i>Існує багато лікарських рослин.</i> Universitas Agraria Nationalis in Kiiovia est. – <i>Національний аграрний університет знаходиться в Києві.</i>
зв'язка у складеному присудку	пропускається або перекладається відповідно	Studiosus cursus primi sum. – <i>Я студент першого курсу.</i> Scientia potentia est. – <i>Знання – сила.</i> Tabulettae, pilulae, pulveres, capsulae sunt formae medicamentorum durae. – <i>Таблетки, пілюлі, порошки, капсули – (це) тверді лікарські форми.</i> Medicina veterinaria pars medicinae generalis est. – <i>Ветеринарія є частиною загальної медицини.</i> Vivere est cogitare. – <i>Жити означає мислити.</i> Errare humanum est. – <i>Людині властиво помилятися.</i>

**ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛІВ У ТЕПЕРІШНЬОМУ ЧАСІ
УМОВНОГО СПОСОБУ АКТИВНОГО І ПАСИВНОГО СТАНІВ
(PRAESENS CONIUNCTIVI ACTIVI ET PASSIVI)**

**Модель утворення форм
теперішнього часу умовного способу**

**Зразки відмінювання дієслів в
*Praesens coniunctivi activi et passivi***

*I дієвідміна*³⁵

amāre – кохати (основа amā-)

Особа	Activum		Passivum	
	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
1	ame-m <i>я кохав би</i>	ame-mus <i>ми кохали б</i>	ame-r <i>мене кохали б</i>	ame-mur <i>нас кохали б</i>
2	ame-s <i>ти кохав би</i>	ame-tis <i>ви кохали б</i>	ame-ris <i>тебе кохали б</i>	ame-mini <i>вас кохали б</i>
3	ame-t <i>він кохав би</i>	ame-nt <i>вони кохали б</i>	ame-tur <i>його кохали б</i>	ame-ntur <i>їх кохали б</i>

II дієвідміна

vidēre – бачити (основа vidē-)

Особа	Activum		Passivum	
	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
1	vide-a-m <i>я бачив би</i>	vide-amus <i>ми бачили б</i>	vide-a-r <i>мене бачили б</i>	vide-a-mur <i>нас бачили б</i>
2	vide-a-s <i>ти бачив би</i>	vide-a-tis <i>ви бачили б</i>	vide-a-ris <i>тебе бачили б</i>	vide-a-mini <i>вас бачили б</i>
3	vide-a-t <i>він бачив би</i>	vide-a-nt <i>вони бачили б</i>	vide-a-tur <i>його бачили б</i>	vide-a-ntur <i>їх бачили б</i>

³⁵ При відмінюванні дієслів I дієвідмини голосний основи **-а** зливається з суфіксом **-е**.

III дієвідміна

credere – вірити (основа cred-)

Особа	Activum		Passivum	
	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
1	cred-a-m <i>я вірив би</i>	cred-a-mus <i>ми вірили б</i>	cred-a-r <i>мені вірили б</i>	cred-a-mur <i>нам вірили б</i>
2	cred-a-s <i>ти вірив би</i>	cred-a-tis <i>ви вірили б</i>	cred-a-ris <i>тобі вірили б</i>	cred-a-mini <i>вам вірили б</i>
3	cred-a-t <i>він вірив би</i>	cred-a-nt <i>вони вірили б</i>	cred-a-tur <i>йому вірили б</i>	cred-a-ntur <i>їм вірили б</i>

IV дієвідміна

audire – слухати (основа audī-)

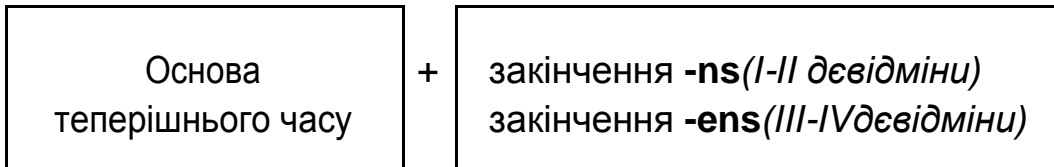
Особа	Activum		Passivum	
	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
1	audi-a-m <i>я слухав би</i>	audi-a-mus <i>ми слухали б</i>	audi-a-r <i>мене слухали б</i>	audi-a-mur <i>нас слухали б</i>
2	audi-a-s <i>ти слухав би</i>	audi-a-tis <i>ви слухали б</i>	audi-a-ris <i>тебе слухали б</i>	audi-a-mini <i>вас слухали б</i>
3	audi-a-t <i>він слухав би</i>	audi-a-nt <i>вони слухали б</i>	audi-a-tur <i>його слухали б</i>	audi-a-ntur <i>їх слухали б</i>

ВІДМІНЮВАННЯ ДІЄСЛОВА ESSE – БУТИ В ТЕПЕРІШНЬОМУ ЧАСІ УМОВНОГО СПОСОБУ

Особа	Sing.	Plur.
1	sim <i>я був би</i>	simus <i>ми були б</i>
2	sis <i>ти був би</i>	sitis <i>ви були б</i>
3	sit <i>він(вона, воно) був (була, було) би</i>	sint <i>вони були б</i>

**ДІЄПРИКМЕТНИК ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ
АКТИВНОГО СТАНУ
(PARTICIPIUM PRAESENTIS ACTIVI)**

**Модель утворення дієприкметників
теперішнього часу активного стану**

**Зразки утворення дієприкметників
теперішнього часу активного стану**

Інфінітив	Основа теперішнього часу	Дієприкметник
deformāre <i>деформувати</i>	deformā-	deformans, ntis <i>деформуючий, який деформує</i>
nocēre <i>шкодити</i>	nocē-	nocens, ntis <i>шкідливий, який шкодить</i>
abducēre <i>відводити</i>	abducē-	abducens, ntis <i>відвідний, який відводить</i>
nutrīre <i>живити</i>	nutrī-	nutriens, ntis <i>живильний, який живить</i>

**Зразок відмінювання дієприкметників
теперішнього часу активного стану³⁶**

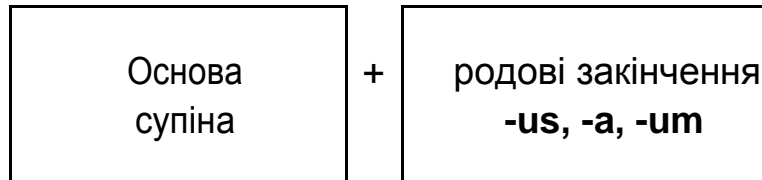
nocens, ntis – шкідливий

	Sing.		Plur.	
	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	nocens	nocens	nocentes	nocentia
Gen.	nocentis	nocentis	nocentium	nocentium
Dat.	nocenti	nocenti	nocentibus	nocentibus
Acc.	nocentem	nocens	nocentes	nocentia
Abl.	nocenti	nocenti	nocentibus	nocentibus

³⁶ Дієприкметники теперішнього часу активного стану відмінюються за зразком прикметників III відміни з одним родовим закінченням.

ДІЄПРИКМЕТНИК МИНУЛОГО ЧАСУ ПАСИВНОГО СТАНУ (PARTICIPIUM PERFECTI PASSIVI)

**Модель утворення дієприкметників
минулого часу пасивного стану**

**Зразки утворення дієприкметників
минулого часу пасивного стану**

Інфінітив	Супін	Основа супіна	Дієприкметник
praeparāre <i>приготовляти</i>	praeparatum	praeparat-	praeparatus, a, um <i>приготовлений</i>
miscēre <i>змішувати</i>	mixtum	mixt-	mixtus, a, um <i>змішаний</i>
solvēre <i>розчиняти</i>	solutum	solut-	solutus, a, um <i>розчинений</i>
finīre <i>закінчувати</i>	finitum	finit-	finitus, a, um <i>закінчений</i>

**Зразок відмінювання дієприкметників
минулого часу пасивного стану³⁷**

solutus, a, um – розчинений

	Sing.			Plur.		
	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>f</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>f</i>
Nom	solutus	solutum	soluta	soluti	soluta	solutae
Gen.		soluti	solutae		solorum	solutarum
Dat.		soluto	solutae		solutis	solutis
Acc.		solutum	solutam	solutos	soluta	solutas
Abl.		soluto	soluta		solutis	solutis

³⁷ Дієприкметники минулого часу пасивного стану відмінюються за зразком прикметників першої групи (I-II відміни).

ПРИЙМЕННИК

Прийменники, що керують знахідним відмінком (accusativus)

Прийменник		Приклади
ad	для, при, до	ad usum internum – для внутрішнього вживання ad pneumoniam – при пневмонії ad 100 ml – до 100 мілілітрів ad hoc – для цього випадку
ante	перед, до	ante operationem – перед операцією ante partum – перед пологами, до пологів ante meridiem – до полудня
apud	у	apud canes – у собак apud sues – у свиней apud capras – у кіз
contra	проти	contra rabiem – проти сказу contra tussim – проти кашлю contra diphtheriam – проти дифтерії
inter	між	inter costas – між ребрами inter scapulas – між лопатками inter collegas – між колегами
infra	під, нижче	infra claviculam – під ключицею infra sternum – під грудниною infra abdomen – під животом
intra	всередині	intravenam – внутрі(шньо)венно (всередині вени) intra musculos – внутрі(шньо)м'язово (всередині м'язів)
per	через, протягом	per os – через рот per rectum – через пряму кишку per vias naturalis – через природні отвори per se – у чистому вигляді, “через себе” per horam – протягом години per diem – протягом дня
post	після	post cibum – після їжі post operationem – після операції post partum – після пологів post mortem – після смерті

**Прийменники, що керують аблятивом
(ablativus)**

Прийменник		Приклади
ab	від	aborigine – від (самого) початку ab aorta – від аорти ab arteria mediana – від серединної артерії
cum	з, разом з	cum aqua – з водою cum extracto – з екстрактом rhizoma cum radicibus – кореневище з коренями
de	про, з, за, згідно	de morbis – про хвороби de receptis – про рецепти de malo – за хворобою
e, ex	з, із	e massa pilularum – з пілюльної маси e substantia – з речовини ex herbis – з трав
pro	для, за, на	pro iniectionibus – для ін'єкцій pro narcosi – для наркозу pro roentgeno – для рентгена pro die – на день, добова доза pro dosi – на один прийом, разова доза
sine	без	sine narcosi – без наркозу sine aqua – без води sine cibo – без їжі

**Прийменники, що керують
знахідним відмінком і аблятивом**

Прийменник	З асс. (куди?)	З abl. (де?)
in в, на	in venam – у вену in vitrum – у склянку in lagoena – у пляшку in mensam – на стіл in os – у рот	in vena – у вені in vitro – у склянці invivo – на живому організмі in tabulettis (ampullis, capsulis) – у таблетках (ампулах, капсулах)
sub під	sub linguam – під язик sub cutem – під шкіру sub scapulam – під лопатку	sub lingua – під язиком sub cute – під шкірою sub scapula – під лопаткою

ГРЕКО-ЛАТИНСЬКІ ДУБЛЕТНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Грецькі терміоеlementи	Латинські слова	Значення
acro- acus- aden(o)-	membrum, <i>i n</i> auditus, <i>us m</i> 1) glandūla, <i>ae f</i> ; 2) nodus lymphaticus	кінцівка слух 1) залоза; 2) лімфатичний вузол
aesthesi- andro- angi- arthr(o)- auto- bio- blast(o)- blephar(o)- brachy- brady- carcin- card- cheilo- cheiro-, chir- chlor- chol- cholangi(o)- cholecyst- choledoch-	sensus, <i>us m</i> mas, <i>maris m</i> vas, <i>vasis n</i> articulatio, <i>ōnis f</i> ipse, <i>ipsa, ipsum</i> vita, <i>ae f</i> germen, <i>inis n</i> palpebra, <i>ae f</i> brevis, <i>e</i> tardus, <i>a, um</i> cancer, <i>cri m</i> cor, <i>cordis n</i> labium, <i>i n</i> manus, <i>us f</i> viridis, <i>e</i> fel, <i>fellis n</i> ductus biliferi vesica fellea ductus choledochus	відчуття чоловік судина суглоб сам життя зародок повіка короткий повільний рак серце губа рука, кисть зелений жовч жовчні протоки жовчний міхур загальний жовчний проток
chondr- chrom- chron- col- colp- cryo- cyst- cyto- dacry- dacryocyst(o)- dactyl- derm-, dermat- desm- dolicho- embry-	cartilāgo, <i>īnis f</i> color, <i>ōris m</i> tempus, <i>ōris n</i> crassum, <i>i n</i> vagīna, <i>ae f</i> frigus, <i>oris n</i> vesica urinaria cellūla, <i>ae f</i> lacrima, <i>ae f</i> saccus lacrimalis digītus, <i>i m</i> cutis, <i>is f</i> ligamentum, <i>i n</i> longus, <i>a, um</i> foetus, <i>us m</i>	хрящ колір час товста кишка піхва холод сечовий міхур клітина сльоза слізний мішечок палець шкіра зв'язка довгий зародок, плід

<p>encephal- enter- erythr- galact- gastr- geri-, gero-, gerontho- geus- glosso- glyk-, glyc-, gluc- gnatho- gon-, gonat- гyno-, gynaeco- haem-, haemat- hetero-</p>	<p>cerebrum, <i>i n</i> intestīnum, <i>i n</i> ruber, bra, brum lac, lactis <i>n</i> ventricūlus, <i>i m</i> senex, senis <i>m</i> senilis, <i>e</i> gustus, us <i>m</i> lingua, ae <i>f</i> dulcis, <i>e</i> maxilla, ae <i>f</i> genu, us <i>n</i> femīna, ae <i>f</i> sanguis, ĩnis <i>m</i> diversus, a, um; varius, a, um sudor, ōris <i>m</i> textus, us <i>m</i> aqua, ae <i>f</i> humīdus, a, um somnus, <i>i m</i> uterus, <i>i m</i> aequalis, <i>e</i> caput, ĩtis <i>n</i> cornea, ae <i>f</i> motus, us <i>m</i> abdomen, ĩnis <i>n</i> tenuis, <i>e</i> albus, a, um adeps, ipis <i>m</i> calcūlus, <i>i m</i> mamma, ae <i>f</i> magnus, a, um niger, gra, grum bucca, ae <i>f</i> medius, a, um uterus, <i>i m</i> forma, ae <i>f</i> medulla, ae <i>f</i></p>	<p>ГОЛОВНИЙ МОЗОК КИШКА червоний молоко шлунок старий, старечий</p> <p>смак язик солодкий верхня щелепа коліно жінка кров різний</p>
<p>hidr- histo- hydro- hygr- hypn- hyster(o)- iso- kephal-, cephal- kerat- kines- lapar(o)- lepto- leuk-, leuc- lip- lith(o)- mast- mega-, megal- melan- melo- mes- metr(o)- morpho- myel-</p>	<p>sudor, ōris <i>m</i> textus, us <i>m</i> aqua, ae <i>f</i> humīdus, a, um somnus, <i>i m</i> uterus, <i>i m</i> aequalis, <i>e</i> caput, ĩtis <i>n</i> cornea, ae <i>f</i> motus, us <i>m</i> abdomen, ĩnis <i>n</i> tenuis, <i>e</i> albus, a, um adeps, ipis <i>m</i> calcūlus, <i>i m</i> mamma, ae <i>f</i> magnus, a, um niger, gra, grum bucca, ae <i>f</i> medius, a, um uterus, <i>i m</i> forma, ae <i>f</i> medulla, ae <i>f</i></p>	<p>піт тканина вода вологий сон матка рівний, однаковий голова рогівка рух живіт тонкий білий жир камінь молочна залоза великий чорний щока середній матка форма, будова мозок (кістковий, спинний)</p>
<p>myo- necr- neo- nephr- neur-</p>	<p>muscūlus, <i>i m</i> mortuus, a, um novus, a, um ren, renis <i>m</i> nervus, <i>i m</i></p>	<p>м'яз мертвий новий нирка нерв</p>

nos-	<i>morbus, i m</i>	хвороба
odont-	<i>dens, dentis m</i>	зуб
omphal-	<i>umbilicus, i m</i>	пупок
onco-	<i>tumor, ōris m</i>	пухлина
oo-	<i>ovum, i n</i>	яйце, яйцеклітина
oophor-	<i>ovarium, i n</i>	яєчник
ophthalm-	<i>ocŭlus, i m</i>	око
op-, optic-	<i>visus, us m</i>	зір
orth(o)-	<i>rectus, a, um</i>	прямий
osm-	<i>olfactus, us m</i>	нюх
oste-, -ost-	<i>os, ossis n</i>	кістка
ot(o)-	<i>auris, is f</i>	вухо
pachy-	<i>crassus, a, um</i>	товстий
paed-	<i>infans, ntis m, f</i>	дитина
pan-, panto-	<i>omnes, omnia</i>	все
path-	<i>morbus, i m</i>	хвороба
phaco-	<i>lens, lentis f</i>	кришталік
pharmac-	<i>medicamentum, i n</i>	ліки
phleb-	<i>vena, ae f</i>	вена
physi-	<i>natūra, ae f</i>	природа
phyt-	<i>planta, ae f</i>	рослина
pneumo-	1) <i>pulmo, ōnis m</i> 2) <i>aēr, aëris m;</i>	1) легеня; 2) повітря в органі
pod-	<i>pes, pedis m</i>	нога, стопа
poli(o)-	1) <i>griseus, a, um;</i> 2) <i>substantia grisea</i>	1) сірий; 2) сіра речовина головного мозку
poly-	<i>multus, a, um</i>	численний
proct-	1) <i>rectum, i n;</i> 2) <i>anus, i m</i>	1) пряма кишка; 2) задній прохід
pseudo-	<i>spurius, a, um;</i> <i>falsus, a, um</i>	несправжній
ptyal-	<i>salīva, ae f</i>	слина
pyel-	<i>pelvis renalis</i>	ниркова миска
pyo-	<i>pus, puris n</i>	гній
pyr-	1) <i>calor, ōris m;</i> 2) <i>ignis, is m</i>	1) тепло, жар; 2) вогонь
rhazi-	<i>columna vertebralis</i>	хребетний стовп
rhin-	<i>nasus, i m</i>	ніс
salping-	1) <i>tuba uterina;</i> 2) <i>tuba auditiva</i>	1) маткова труба 2) слухова труба
scler-	1) <i>durus, a, um</i> 2) <i>sclera, ae f</i>	1) твердий 2) стосовний склери
sial-	<i>salīva, ae f</i>	слина
som-, somat-	<i>corpus, ōris n</i>	тіло

sphygm- splanchn- splen- spondyl(o)- steno- steth- stomat- tachy- ten(o)- therm- top- tox-, toxic- trich- troph- tropo- typhi- ul- ur- urano- xanth- xer- zoo-	<p>pulsus, us <i>m</i> viscus, ěris <i>n</i> lien, lienis <i>m</i> vertebra, ae <i>f</i> angustus, a, um pectu, oris <i>n</i> os, oris <i>n</i> celer, eris, ere tendo, ĩnis <i>m</i> calor, ĳris <i>m</i> locus, i <i>m</i> venenum, i <i>n</i> pilus, i <i>m</i> cibus, i <i>m</i> directio, onis <i>f</i> caecum, i <i>n</i> gingĳva, ae <i>f</i> urĳna, ae <i>f</i> palatum, i <i>n</i> flavus, a, um siccus, a, um animal, is <i>n</i></p>	<p>пульс нутроці селезінка хребець вузький груди рот швидкий сухожилок тепло місце отрута волос їжа, живлення напрямок сліпа кишка ясна сеча піднебіння жовтий сухий тварина</p>
---	--	---

КІНЦЕВІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ

Терміноелементи	Значення
-aemia	кров, стан крові
-aesthesia	чутливість
-algesia	больове відчуття
-algia	біль
-blastus	росток, зародок
-cele	грижа
-centesis	прокол, пункція
-clasia	хірургічна операція руйнування частини органа
-cytosis	збільшення кількості клітин
-desis	хірургічна операція фіксації органа
-dynamia	сила, зусилля
-ectasia	розширення, розтягнення порожнистого або трубчастого органа
-ectomia	вирізання, видалення
-ergia	робота, діяльність, реактивність організму
-genes	утворюючий, твірний
-genesis	утворення
-gramma	запис, графічне зображення, результат реєстрації сигналів
-graphia	процес запису зображення, графічна реєстрація сигналів
-iater	лікар
-iatria	лікування
-lithiasis	утворення каменів
-lithus	камінь
-logia	наука, вчення, розділ наукової дисципліни
-lysis	розпад, руйнування, звільнення
-malacia	розм'якшення
-mania	хвороблива схильність, пристрасть
-megalia	збільшення
-metria	вимірювання
-mycosis	грибкове захворювання
-necrosis	змертвіння, відмирання тканини, органа або частини тіла
-odynia	біль
-opsia	зір
-paedia	виправлення недоліків, прищеплення правильних навичок
-pathia	страждання, захворювання
-penia	нестача

-pepsia	травлення
-pexia	хірургічна операція прикріплення внутрішнього органа, фіксація
-phagia	поїдання, поглинання, ковтання
-philia	схильність
-phobia	боязнь, нав'язливий страх
-plasia	утворення, розвиток тканин, органів, клітин
-plastica	оперативне відновлення, пересадка тканин, пластична операція
-plegia	удар, параліч
-pnoë	дихання
-poësis, -poiesis	утворення
-ptosis	опущення
-rrhagia	кровотеча
-rrhaphia	зшивання, накладання шва
-rrhexis	розрив
-rrhoea	витікання секрету або рідини, виділення
-schisis	розділення, розщеплення (губи, щелепи)
-sclerosis	затвердіння тканини або органа
-scopia	огляд, обстеження за допомогою інструментів
-spasmus	спазм
-sphigmia	пульс
-stasis	припинення, зупинка
-stenosis	звуження
-sthenia	сила
-stomia	виведення штучного отвору, свища, фістули
-tensio	гідростатичний тиск у судинах, порожнистих органах
-therapia	лікування (нехірургічне)
-tomia	розріз, розтин, операція
-tonia	тиск, тонус
-trophia	живлення
-tropia	напрямок
-uria, -uresis	сеча, стан сечі

